

In memoriam

Мом браїцу Владимиру Бовану

Зоран Павловић

Александар Б. Лаковић, Зоран Павловић
ИСТРАЖИВАЊЕ ФИЛОЗОФИЈЕ ПОЕТИКЕ

БИБЛИОТЕКА
СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ
НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

КЊИЖЕВНА КРИТИКА
Књига 3

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Новица Соврлић

АЛЕКСАНДАР Б. ЛАКОВИЋ
ЗОРАН ПАВЛОВИЋ

ИСТРАЖИВАЊЕ
ФИЛОЗОФИЈЕ
ПОЕТИКЕ

КЊИЖЕВНО ДРУШТВО КОСОВА И МЕТОХИЈЕ
КОСОВСКА МИТРОВИЦА
2019

САДРЖАЈ

I	
Зоран Павловић	
ПРИХВАТАЊЕ И ИСТРАЖИВАЊЕ ПОЕТИКЕ	
У КЊИЖЕВНО-УМЕТНИЧКОМ ДЕЛУ	9
ПРОЛЕГОМЕНА МЕТОДОЛОШКО-ТЕОРИЈСКОГ	
ПРИСТУПА ЗА ПРИХВАТАЊЕ ПОЕТИКЕ У	
ПЕСМАМА АЛЕКСАНДРА Б. ЛАКОВИЋА	11
КАКО ПРИХВАТАТИ И ШТА ИСТРАЖИВАТИ У	
ЊИХОВОЈ ПОЕТИЦИ	14
ПРИХВАТАЊЕ И ИСТРАЖИВАЊЕ ФИЛОЗОФИЈЕ	
ПОЕТИКЕ	16
ФИЛОЗОФИЈА ПОЕТИКЕ У ПРАКСИСУ	
МЕТОДОЛОШКО-ТЕОРИЈСКОГ ПРИСТУПА	
У ПЕСМАМА АЛЕКСАНДРА Б. ЛАКОВИЋА	18
КОМПЛЕМЕНТАРНО ЈЕДИНСТВО РАЗНОЛИКОСТИ	
МЕТОДОЛОШКО-ТЕОРИЈСКИХ ПРИСТУПА	
ОБЈЕКТИВИСТИЧКОГ И СУБЈЕКТИВИСТИЧКОГ	
ПРИХВАТАЊА У ИСТРАЖИВАЊУ ПОЕТИКЕ	26
ЗНАКОВНА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА И ВРЕДНОВАЊЕ	
ЗНАЧЕЊА, ФУНКЦИЈЕ И ЗНАЧАЈА ПОЕТИКЕ У	
ПЕСМАМА АЛЕКСАНДРА Б. ЛАКОВИЋА	28
II	
Александар Б. Лаковић	
ПОЕТИКА У ПЕСМАМА	
Зоран Павловић	
ЕКСПЛИКАЦИЈА ПОЕТИКЕ	
У ПЕСМАМА АЛЕКСАНДРА Б. ЛАКОВИЋА ...	45
НАПОМЕНЕ	137

Зоран Павловић
ПРИХВАТАЊЕ И ИСТРАЖИВАЊЕ ПОЕТИКЕ У
КЊИЖЕВНО-УМЕТНИЧКОМ ДЕЛУ

I

**ПРОЛЕГОМЕНА МЕТОДОЛОШКО-ТЕОРИЈСКОГ
ПРИСТУПА ЗА ПРИХВАТАЊЕ ПОЕТИКЕ У ПЕСМАМА
АЛЕКСАНДРА Б. ЛАКОВИЋА**

У процесу прихватања¹ књижевно-уметничког дела, који је обрнуто-окренут процесу стварања, мора да се догоди прелажење духовне литерарне материје у њену илузивно-алузивну форму. У том догађању литерарна истина, у којој је илузива превара, мора да пређе у као истину реалитета егзистенције живота, и да онда литерарна егзистентност изађе на чистину реалне стварности из које је ушла у разапети *христјовски* проблем литерарне представљене стварности. Шта се ту објективно догађа.

Знак из обележеног графичког слоја враћа се, поново прелази у систем из којег је изашао, из једног субјективног и интерсубјективног система литерарне егзистентности живота, у систем реалне егзистенције живота. Та два система су у кружном кретању или се овде идеал круга развлачи и постаје идеал елипсе. Зашто се дешава да се судбине два система живота затварају у кругу или елипси у две идеалне структурне и структуралне лепоте смислова. Зашто баш оне (или је то само круг, али и елипса је затварање у кругу дотерано измењеном) постају умност литерарне егзистентности.*

* Упитне реченице са знаком да ли за примаоца-испитивача ових песама (у процесима прихватања и испитивачког тумачења), углавном немају интерпункцијску улогу знаковно завршене упитности, већ функције веома покретног мисаоно само упитног сливно непрекинутог испитивачког процеса у откривању поетике песника и поетике песме која се големо не да да се сакривено у њеној памети узме из ње (то тако чине све добре песме да би чувале /сачувале?!/ себе од опасне туђе слободне субјективистичке конкретизације која им одузима рођену литерарну текстуалну схематизовану невиност. Али, ако се то догађа у литерарном идеалном кругу узимања и давања и неузимања и недавања у субјективистички објективној

Ту се не догађа као састајање, али не и уједињавање, само окретање у круг око себе, окрећу себе обрнуто у себи. Шта се у таквом кругу-елипси догађа. Какав је то процес настајања књижевно-уметничког дела и настајања процеса његовог прихватања. Како доћи до њихових стварајућих разлога. Како ући у саме процесе тих разлога. Колико је то могуће.

Они из великог система, у којем се догађа и егзистенција живог и постојање реалног и илузивно-алузивно

конкретизацији схематизоване текстуре, песма живи у времену своје литерарне егзистентности. Када то стане /ако стане?/, песма умире). Оваквом употребом *интерпункцијске обраде*, којом се граматички упитне реченице са знаком да ли не прихватају само као такве, покушај је да се, углавном, у овом прихватању и тумачењу поетике у песмама Александра Б. Лаковића, оствари мисаона слобода примаоцу-испитивачу да се у својој свести, у којој је свест о себи и свест о песмама, не ограничава интерпункцијским знаком питања, који као да коначно затвара реченичку улогу само у упитну завршеност. Рад свести примаоца-испитивача свео би се само на сиромашно истурено немоћно питање без свог одговора, а то у овом тумачењу није била испитивачка жеља. У мисаоној сумњи тражена литерарна истина није смела да буде само остаљено-затворена-завршена знаком упита. Зато је он укинут (превазиђен) где конституисана интерпункцијска обрада прати мисаону реченичку проточност. У оваквој интерпункцијској сензацији остварује се сензација методолошко-теоријског приступа овим песмама логиком литерарног антилогалитета.

Са овако постављеном интерпункцијом смислено незауостављено тече рад свести примаоца-испитивача у овом тексту у којем ништа није готово, све се упитно мисаоно развија и јача употребом знака да ли без знака упита који би смислени систем свео само на питање. Интерпункцијски најмоћнији знак тачка не прекида мисаони ток у једној реченици, јер он и даље сегментарно траје у следу реченица са тачком на свом крају. Отварање песме више не може да буду завршено само питањима. Зато, у оваквом интерпункцијском систему упитно да ли у прихватању и тумачењу ових песама више није означено знаком упита, замењено је тачком.

Реченички токови на чијем је почетку знак *да ли* зачињу истраживачком сумњом испитивачки поступак у којем се тражи налажење онога што је у песми ухватљиво-неухватљиво *оно* у којем је њен песнички дух пао са неба којег она и не даје и даје.

литерарно објективизовање трансценденције свести², прелазе у систем у којем је извршена конструкција њихових значења, функција и значаја. Из постојећег обликовања прелазе из објективизованог реалитета у као објективизовани реалитет, из система биолошке материје у систем језичке материје, из система једне тотално конкретне објективизације у систем литерарних обликовања створених само аспектском схематизацијом (из реалне објективизације у начињену представљену објективизацију), од деструктурираног животног обликовања настаје литерарно обликовање, које није слика праслике егзистенције живота (она је само његова илузија и визија у алузији). У овом процесу прелама се реалитет објективног обликовања у реалитет литерарног начињеног обликовања. Конституисани литерарни реалитет представљене стварности не укида реалитет реалне стварности. У материјалу језика он се поново ствара али само са аспектских позиција у духовној материји свести. Тај нови реалитет није понављање реалне у представљеној стварности, јер је она само начињена из одређеног вида свести и само може да оствари егзистентност литерарне илузије. Између реалитета реалне стварности и литерарне представљене стварности настаје кореспондна мисаона енергија покретних усмерених, повратних и укрштених смислова у долажењу-настајању илузивно-алузивног реалитета реалне у представљеној стварности. У тој литерарној мисаоној игри смислова и у њиховој промени-измени настаје егзистентност литерарног живота у логици литерарног антилогалитета³. Литерарна обликовања нису довршена, она остају у схематској текстури (да ли је то само тако?) и очекују у обнови конкретизације своје довршење (*да ли, онда реална стварајућа илузија настаје у процесу њиховог прихватања?*), (*да ли књижевно дело у*

писању остијаје у њекстиури и само стируктиури њекстиуре, а да њејова стируктиура њек настајаје у процесу прихваћања?). И ту се окреће-обрће и само литерарно стварање. У окретању стваралачког круга настајања и прихватања литерарно-уметничког дела у кружницама круга и дотеране кружнице елипсе (да ли је онда, она идеалнија од круга?) дешава се тај чудесни процес мисаоног гледања ауторове стварајуће егзистентности литерарног живота и изазване допунске конкретизације примаоца којом се остварује у слоју схематизованих аспеката коауторско стварање. У таквом кретању у круг као да настаје живот литерарног дела или се оно дешава елиптично јер се тотална синхронија круга нарушава моћном снагом илузије коауторства у конкретизацији која као да је схематском структуром, насталом из аспекатског суженог вида, означена у тексту литерарног дела. А та само наслућујућа структура (као помоћна?), настала изван текста књижевног дела, допуњује-испуњује само текстуру литерарних обликовања која нису могла, због литерарне схематике текстуре (структуре?), да потпуно цела уђу у текстуру структуре. Зато слој литерарне реалије⁴ није само слој реалије текста, није само у тексту, већ настаје у неком виду литерарног контекста. И ту се догађа најчистије састајање илузије литерарног живота са реалитетом егзистенције живота у којој је у текстури (само у њој?) и литерарна илузива њене алузиве. Да ли се она враћа или узима или сама долази из своје текстуре у структуру књижевног дела. Да ли само она из егзистенције живота постаје начињена егзистентност литерарног живота. А то праисконски, генетски трајно остало у текстури живота, само је његов бол. Да ли је то бол остао од смрти. Да ли је то бол од живота који боли, у којем личност лута тражећи себе до смрти. Или је то бол његове среће која бежи од

њега. Или је то онај страх који из његове стрепње боли или је то бол још из првог плача.

Личност која долази у књижевно дело из егзистенције живота постаје у литерарној егзистентности живота лик само са болом који таји у њему и који не може да оде из њега. Да ли је то разлог литературе, њена егзистенција само у болу. Или он није дошао из егзистенције живота јер је направљен. Али, да је то тако не би ове две егзистенције и њихова два разлога били у току круга и одржавали се, а у елипси не би постојала илузија литерарног живота на алузију реалног живота.

У овом окретању, долажењу и одлажењу из једне егзистенције у другу, из једног њиховог разлога у други, из контекста који је и текст у тексту који је и контекст, догађа се егзистентност стварања и прихватања литерарног текста.

КАКО ПРИХВАТАТИ ПЕСМЕ И ШТА ИСТРАЖИВАТИ У ЊИХОВОЈ ПОЕТИЦИ

Све у стварању, прихватању и истраживању књижевно-уметничког дела има свој разлог који постаје судбина литерарне истине која се у времену у књижевној егзистентности показивала, откривала, скривала, слутила, предосећала и остајала у својим смисловима онаква каква је дохваћена-ухваћена. Овај разлог остајао је у својим литерарним тајнама у блиском мисаоно смисленом сукобу. И то није био сукоб који је могао да раздире њихове смислове. У њему су они могли да буду окренуто-обрнути у времену које је одлазило и које је и долазило да би се хватала истина у процесима настајања, прихватања, и истраживања књижевно-уметничког дела.

У разлогу шта је књижевно-уметничко дело укинут је сваки спекулативни методолошки или теоријски

или методолошко-теоријски одговор, јер је литерарно-уметничко дело показивало у времену из времена каква је у њему егзистенцијална судбинска животна тајна. Без ње оно није могло да оде из времена у време, умирало је стегнуто заклопљено-неотворено између картонских корица. А, одговори на питање шта је литерарно дело излазили су из дела јер их је само оно показивало, али су и остајали у њему јер их је само оно и скривало. Откривање онога шта је дело показивало и онога шта је дело сакривало, запретано је из његовог жара у пепелу ума његове свести. Јер, ако дело није имало капије на себи или у својој литерарној материји, и ако оне нису биле отворене да би духовна светлост осветљавала у њему оно показано његово *све* и сакривено оно његово *јесће*, у којем се налазило живо из егзистентног живота, ако се у њему не види оно што се види да се не види, онда оно и нема запретаног жара у пепелу који га чува из времена у време. Ум памети из свести литерарног разлога, који је мисаони систем његове композиције, и структуре у композицији, и текстуре у структури, не остаје само у својој литерарној егзистентности. Он се извлачи из ње, јер га тамо дозива разлог само његовог прихватања и истраживања. Оно његово шта је књижевно-уметничко дело прелази у питање како га прихватити и како га истраживати. Тада, када се све то догађа, књижевно дело излази из себе са својим умом и улази у ум примаоца који је жив и који није смислено заустављено затворен. У том догађају његовог читања и читања после читања, дешава се у самом процесу прихватања и његов одлазак у ум који га извлачи и из самог језика и структурно прихвата његов слој реалитета. У том послу прихватања прималац даје испитивачу методолошко-теоријски став за истраживање којег му је дало књижевно дело. Тако

само испитивање постаје објективно и субјективно у објективистичком приступу.

ПРИХВАТАЊЕ И ИСТРАЖИВАЊЕ ФИЛОЗОФИЈЕ ПОЕТИКЕ

У литерарном процесу настајања књижевно-уметничког дела, још увек недохватљивом, као да се догађа голема промена *есџетјскої* из разлога егзистенције живота у *есџетјичко* у разлогу егзистентности живота литературе. И баш тада настају ломови у духовној материји литературе, у њеном умном систему од којег постаје генеза њеног настајања. Догађа се као улазак једне у другу духовну материју. Духовна материја егзистенције живота као да улази у књижевно-уметничком делу у његову духовну сублимацију. Али, као да она у њој нема своју истину, јер се ова два разлога нису дохватила. Разлог из стварног живота као да није изашао из себе, а разлог из литературе као да је побегао из њега. Шта се то догађа у поетици настајања књижевно-уметничког дела? Категорију разлога из живота као да не прихвата категорија разлога књижевно-уметничког дела. У њима духовне материје као у свађи одбијају једну од друге егзистенцијалну и егзистентну меру, оно што у духовној материји чини век истине и век генетике које као пресуда висе изнад живог, које као да не прихвата духовна материја књижевно-уметничког дела, јер има само своју егзистентну меру. Зашто (Зашто?). (Зато!?).

Књижевно-уметничко дело није настало као разлог среће из духовне материје живота. Где је тај одговор заглављен између ове две духовне материје. Да ли је то немоћ да се методолошко-теоријски уђе у стваралачки процес. Да ли је то заблудио Едгар Алан По својом *йоеџииком* у *Филозофији композиције*⁵ која је настала (вероватно?) иза написане песме *Гавран*, а испред ње (вероватно?)

само је била постављена метричка схема (или ни то?) и изабран црни гавран као лик ове песме, а све остало је настало у потпуно непредвидљивом стваралачком чину самоуређивачкој вољи немирне-необуздане-срећне песме, која је преварила наду песника да се може објаснити њен настанак, јер духовна материја књижевно-уметничког дела жели да изађе из затвара њеног аутора само онаква каква она жели да буде. Прелази из себе у духовну материју других, али то није њено освајање литерарне егзистентне слободе, то је само њен прелазак, и њена превара, велика илузивна лаж да је и она алузивно жива, и да хоће да у својој литерарној егзистентности буде само онаква каква може да дохвати своју истину у варању истине.

Где је, онда поетика разлога литерарног стварања:

Да ли је то Поов постављен методолошко-теоријски чин поетике у разлогу пре стварања песме *Гавран* (да ли?), или после оствареног разлога у уметничко-литерарном делу песме *Гавран* (да ли?). Да ли су то та два разлога: онај који је само стваралачка намера каква песма да буде (када би се ово остварило да ли би песма *Гавран* била толико голема), или онај какав је сама песма желела и морала да буде, који је мисаоно лудило, долазак смислова, а онда њихово лутање-бежање-враћање, жеља-морање, тражење-неналажење-налажење духовне литерарне материје која није у духовној материји реалије егзистенције живота.

Долазак у ум тајне песме, из његове духовне сакривене материје, постаје молба која није казана молитвом а она то јесте да би разлог стварања ушао у разлог оставареног, разлог значења у разлог означеног.

Али, зашто у разлогу оствареног у књижевно-уметничком делу није истина разлога из егзистенције реалног живота. Ту је тај тврдо неодвезани чвор, јер нису поклопљена-заклопљена та два разлога. Зашто је разлог

којим се стварало књижевно-уметничко дело из разлога егзистенције стварног живота узео само оно што је било прикривено и испред и иза хоризонта његовог ума, оно од чега се он страшио и као да се ту догодила том великом несрећом велика срећа литературе.

ФИЛОЗОФИЈА ПОЕТИКЕ У ПРАКСИСУ МЕТОДОЛОШКО-ТЕОРИЈСКОГ ПРИСТУПА У ПЕСМАМА А. Б. ЛАКОВИЋА

РЕЧ

ко сме
да преломи стих
и узме реч

са зебњом
шта је
ко је
и откуда је она

из сна
или несна

може ли она ући у своју истину

или бежи тамо
одакле осећа да није

знајући да не сме
да превари стих

који уплашен
бежи од ње.

Да ли је песма А. Б. Лаковића казала клетву: да у њену свету реч не уђе десна рука туђе свести која није знала да је она пала са духа неба пуна и препуна срећне у болу њене душе у свести песника. Да ли преклиње и оне који не знају *ко* је она и који у својим прихватањима духовне материје у литерарној егзистентности њеног живота својим уласком у душу памети њене свести ломе вечно дате смислове и неба и земље. Да ли лепоту у души, својом молитвом окренутој ка небу, жели да сачува само онакву каква је дошла из свести која је тамо од неба, земље или из генетике времена, ушла у све смислове генетике њеног литерарног живота.

Да ли је то песма А. Б. Лаковића казала у својој унутрашњој поетици да је она сама у свести песника и да она воли да у њу дођу само они који у својој души имају њену душу.

Да ли то лаже њен прималац-испитивач или је то она њему рекла када ју је прихватио и онда молио да му она сама каже како да је објективистички истражује како би могао да из њене илузивне памети узме њено објективно, али и његово субјективно, и њену истину литерарне илузивне лажи, и њену превару у алузивној сумњи. Ко то зна да ли је то и песма могла. То овај њен прималац-испитивач још не зна.

Да ли то песма А. Б. Лаковића открива оно што је сакривено у свим добрим песмама у унутрашњој својој и њиховој поетици. Или то овај њен прималац само жели да открије и оно што је још давно-одавно сакривено у песми, јер би то била њена голема несрећа ако би се открила њена лажљива илузива. Или је то ипак само савест

њене свести да она није лепота егзистенцијалне среће, већ лепота далеке тамо негде у времену слепо досуђене судбине живота.

Да ли је то тако да је њена судбина поетике у стварању осуда спуштеног неба на земљу или је то само воља њеног лажљивог примаоца-испитивача кога је лажљива песма преварила.

МАИНА

док песма не ућути
сама од себе

жива ли је или не

док крик из њене дубине
не постане ћутање
које се даље од крика чује

да ли је то знак песнику
да живи његова маина

као гласно ћутање
изнад земље и мора

Негде се тамо далеко у свести песника или негде тамо далеко у времену које је отишло и које је опет дошло у мисаоно ћутање песника, које се подигло и изнад мора и земље, чуо ехо крика. То је био онај крик из затворене душе песме која је желела да оде из себе, али је била затворена у сандуку изнад своје смртне земље. Још се осећао трули мирис земље и још је њена свест у памети осећала да је била закопана у смртној земљи. И зато је у њој био само живи немо бесни њен крик. Осећала је своје лудило

у свести из којег је бежала у лудило своје памети. И онда, када је све било затворено и од неба, које се спустило доле до ње, и од земље која се подигла из себе, да је спаси из себе, догодило да је она само могла да из себе изговори свој немо громки крик. Да ли је то било умирење у себи или је то у њој био њен мртвац сахрањен пре своје смрти. Ко то па зна шта се догодило са овом песмом која је варала јер није могла да нађе себе. Зато је љута на своју свест и памет у њој, громко викнула крик који је немо остао између неба и земље.

ПРОРОКОВАЊЕ

преломљени стихови
јављали су се
само као слутња
која је остала
да пророкује

и никакав смисао
није прихватила

Онда када у свест песме долази ломно преломљена песма судбински проклета из висине неба и судбине земље, из времена које је отишло и које је није чекало, у куку свог живота тражи своју судбину која кука њен живот који је у њеној памети лудовао неку богату песму која није била њена. Са неба је из своје сан песме ушла у њу, али све њене смислове није схватила и није волела. Осећала је како умире, јер је остала и без неба и земље и није могла да између њих обеси себе. А речи нису хтеле да уђу, јер су осећале да би се и оне окретале из својих смислова у њен бесмисао.

ДОК СЕ СТИХ НЕ СНАЂЕ

док се песма шкољка
не отвори

како да се сачува њен бисер

стих
да се пронађе

у песми
у нама

Одакле долази песма то као да не зна ни песник, ни сама песма, ни њен прималац-испитивач. А тамо негде у свести песника или само у својој свести песма ћути у сну. И тада се догађа да она сања своју песму у сан-песми на небу и тада када она види ореолну илуминацију видоказа свести, која долази из себе сна-песме, осећа да је у свом сну. А онда када се сан-песма пробудила постала је и она само сама сан-песма спуштена са неба.

А, можда се све тако и није ни догодило, јер се песма из свог ћутања, тамо негде дубоко, изронила у свој свет и постала жива. А њен песник је само онакву унео у своје речи које су је затвориле. Да ли је то песма желела да буде таква или је њен сан у сну песника стао и она је остала само у сну неба и није сишла у сан песме на земљи. Жалосна песма осећала је само своју тугу што није остала у својој жељи, вољи и памети јер је била разапетa између неба и земље и висила је обешена на небу своје свести.

БЕКСТВО

бежање
из себе
није увек исто
што и спасење

Песма сишла са неба свести песника или дошла некуда тамо из ње, љута по себи тражи своју сан-песму која се негде крила у њеним смисловима памети. И када она још немирна није изашла сасвим из себе, када још није видела светост сунца у песникокој свести, дошао је у њу песников субјект (а у њему је био само песник, не као лик) да је узме и унесе у своју свест и да у дескрипцији заврши судбину њеног тока живота. Несрећна песма у стрепњи смрти ломила је своје смислове у нади да је такву неће моћи да узме и унесе у речи које су затварале наду да њена сан-песма остане у свом сну. Али, недовршену песму у још непробуђеној сан-песми песник је дао свом лажљивом субјекту да из своје памети заврши њихове животе. И догодило се да је песма побегла од њега и да је њена сан-песма из свог полусутона отишла у мрак свог сна.

ОСТАТИ ВАН СЕБЕ

шта све може бити са песмом
ако јој се не јави њена зачудна воља
недавно погребена
може ли песма остати
ако изађе из себе
у још један литерарни живот

и пусти корење
у другу песму

И песма осећа своју памет у свести када није могла да уђе у свој живот чиста са смисловима који су бежали од њеног живота. Тужна и несрећна тражи свој живот који је није чекао. Тражила је себе али нигде није могла да нађе ону песму која ју је пробудила из сна. Сан-песма није долазила са неба или тамо негде из свести песника. Све је било у маини, само се чуо њен неми ехо који је лomio и прелomio њено спасење. Изгубљена за себе нелепа и ружна лутала је у простору своје свести. Немоћна да из ње изађе није могла таква да уђе у свест песника који је чекао јер је чуо тај њен неми ехо. И никада више није могао да се чује, и никада се она није вратила у свој живот, јер се стидела себе у сиромашним крпама закрпљена.

А да ли је тај ехо била насмејана срећа њене радости, то је она чувала у тајни своје душе у коју није дала примаоцу-испитивачу да уђе. Да ли је тај њен ехо преварио примаоца-испитивача и да ли је он зато што је постао и нем преварио и њу. Да ли је она волела да тихо каже ко је она да би преварила и свој живот који ју је чекао из сна песме која није дошла љута залутала у свести песника није могла да нађе себе.

Да ли ова песма може да има два живота, или је то њен прималац-испитивач даје, или она сама хоће. Ко то још зна када је истина песме у њеној илузивној литерарној лажи, у литерарној алузији прихватала и њене истине лажи и њене илузивне лажи. А када се деси, да се оне састану и чак споје, онда песма добија са неба спуштenu његову тајну из сан-песме.

ДОК ПЕСМА У СНУ

ни песма у сну
не зна
шта се све догађа у њој

побуњени стихови
улазе у времена

која
прошла

у оно
што је морало да изађе
из њих

Ако се буђење песме догоди када она још није досањала сан из само њене сан-песме, у којој је остала тајна и њене жеље да буде лепа, и воље да буде сакривена у њој, онда она остаје нема у својим стиховима у којима би се њен живот весело лудовао по себи и молио да њена тајна буде жива у себи и да вара и себе и песника и њеног примаоца-испитивача. Али, песма из свог још непробуђеног сна није могла да живи без своје тајне у којој је остао њен дух у души која није изашла у свој живот без свог првог уздаха и плача живота. Остала је у себи без своје памети у свести и могла је само да хоће да се врати у свој недосањали сан.

КОМПЛЕМЕНТАРНО ЈЕДИНСТВО РАЗНОЛИКОСТИ МЕТОДОЛОШКО-ТЕОРИЈСКИХ ПРИСТУПА ОБЈЕКТИВИСТИЧКОГ И СУБЈЕКТИВИСТИЧКОГ ПРИХВАТАЊА У ИСТРАЖИВАЊУ ПОЕТИКЕ

За истраживање унутрашње поетике у песмама А. Б. Лаковића постављен је методолошко-теоријски приступ којим су песме прихватане да би самостално одредиле методолошку одредницу за њихово објективистичко истраживање. Таквим приступом свака је песма појединачно

одређивала примаоцу-испитивачу само свој став прихватања да би се остварила објективистички објективна истина. Њена потпуно чиста сублимација, склоњена у мисаоној тајни, интенционално је стваралачки била унесена у њено откривање у стиховима који су силазили доле⁶ у њен крај али се и немирно враћали на свој почетак и тако су у усмереним и повратним кореспонденцијама откривали своје жеље и вољу да уђу у још непознате крајеве поетике у самом њеном настајању и стварању песме. Оне су саме са собом, оно што се и можда до њих није догађало, у себи саме откривале свој живот у којем се показивало њихово рађање и њихова истина само до оне модре линије на којој су заустављале себе на прагу где су се у сумњи двоумиле да ли су дошле до истине да кажу да она и није била објективна, а била је истраживана и њиховом вољом и жељом да то буде урађено у литерарном послу објективистичког методолошког приступа. Оно тешко, далеко остало у времену у дубоким тајнама песама, као да се није ни дало да се само у себи покаже. Њихов песник остајао је у својој свести, али до њихове и своје памети није могао да дође.

Да ли је то његова истина литерарне илузивне лажи или је то само истина илузивне литерарне лажи песме. А њихов прималац-испитивач осећао је у својој свести да у његовом објективистичком приступу није откривено оно објективно што му је овакав приступ давао. У сумњи се ломио да само са таквим чистим приступом није могао да открије оно *све* и *јесте* што су ове песме волеле, желеле и сањале у својим сан-песмама у себи. Оно сакривено у њима није могло да се чистим рукама објективистичког приступа дохвати јер све тамо у њима није било видно и да њихово субјективно није могло да се објективно открије објективистичким приступом. У тешкој недоумици осетио је да ове песме и истражује како он хоће какве су оне дошле у његову свест и какве их је само

она примила у својој памети, без тврдоглаве усмерености његовог методолошког поступка и без њиховог усмерења. Тако су ове песме остале само у доживљају памети у свести примаоца-испитивача у којој је он и чисто субјективистички одређивао њихово објективно без њихове поруке и без поруке њиховог песника. Прималац-испитивач је у својој мисаоној сублимацији одређивао само своју литерарну истину у њима и догодило се да су се ове две испитивачке истине састале, али се нису љуто сукобиле, оно што се могло и требало да догоди. У јединству литерарне разноликости догодило се да су се комплементарно састала два метода. Али, да ли су они такви у овим песмама А. Б. Лаковића дошли у њихове истине или оне такве нису могле да уђу у праву истину филозофије поетике. Да ли је она опет остала изван себе и да ли је остала таква каква је и била а то би била несрећа песме када би она открила своју тајну. Зато овај њихов прималац-испитивач само хоће да усклади своје жеље са вољом песника А. Б. Лаковића да његове песме буду своја савест о себи. То се све није могло да оствари, то ће остати да некад и негде усклади своје време.

**ЗНАКОВНА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА И ВРЕДНОВАЊЕ
ЗНАЧЕЊА, ФУНКЦИЈЕ И ЗНАЧАЈА ПОЕТИКЕ
У ПЕСМАМА А. Б. ЛАКОВИЋА**

ПЕСМА

Ко сме да моју реч прецрта својом десном руком

Ко сме да преломи и сломи мој стих па да из њега узме моју реч и да онда своју свест унесе у њу, а не зна *ко* је она. Ко сме да прекине мој живот који је пао у моју свест са судбинске висине мог прорекнутог неба.

Песма је остала у сандуку изнад смртне земље

Сакривена у себи песма ћути и не зна се да ли је жива или није у лажној големој маини у којој још није зашла у њену тајну из које се као чуо само њен болни немо громки крик.

Куку живота песме

Када се у песми појављују преломљени стихови то је слутња да је прорекнута и проклета. И у таквом ломљењу бежи дух из њене куће и оставља је пусту и јадну у куку њеног живота.

Потопљена песма

Тамо дубоко у свом мору свести ћути потопљена песма. Успавана у свом сну сања себе као сан-песму која је далеко високо на небу. У јаркој светлости осећа свој смех радости. У лутању сна види и све видоказе своје свести који излазе из себе. И ту се догодило и оно големо лепо чудо да се пробудила на небу и њена сан-песма.

У спасењу песме смејала се нада неба

Песма, када осети долазак тражи свој излазак из себе. А када се то догоди пуна је и препуна туге, јер је субјект песника лагао њену истину. Бежање од њега је и њен одлазак од себе, јер у трену буђења више није била у плавичасто-зеленој роси траве прераног праскозорја са својом сан-песмом. О њеном спасењу смејала се нада неба.

Непробуђена тајна песме

Песма се буди из свог сна који увек остаје и у непробуђеној тајни која не отвара себе јер неће. Стихови без ње, у својој сиротињи несрећни и тужни одлазе из благе лепоте песме. У њима је само остала у празном пустом времену жеља да се поново врате у сан којег нису одсањали.

Недосањали живот

Онда када се песма пробудила из свог сна тражила је себе у маглини неодољаног живота, у слутњи да у њој још нису смислови у мисаоној жељи круга, у којем још нема краја њене памети. Све је још била мучнина, све се вртело у мисаоној игри калеидоскопа у којој слутња постоји у себи али не показује само своју чисту светлину недирану жељама песника да буде његова. Љута песма жели да остане само своја, онаква каква је дошла из свести која није била само њена, из времена које је било далеко, из мисаоне неке песме у којој је била само дубоко сакривена, а било је големо тешко да гледа себе, а да још није била само своја. У сиромашним крпама закрпљена, стидела се себе па је зато желела

да узме
од себе

све оно
што има.

ПЕСНИК**Небески уздах**

Када се спуштао небески силни јако болни уздах, који је громовима грмео и муњама севао, из велике дубине свести неба као олујна киша разносили су се растуруени смислови у свести песника, који је у муци среће ћутао молитву под упаљеним кандилом свог живота.

И тада се у сну његове свести из големе тешке даљине појавила сан-песма која се уплашено од њега удаљавала у дубину своје душе да би је тамо чисту чувао од његових речи њен дух.

Богобојажљива песма

У време и невреме у прорекнутог богојављивог песника, који у својој души није нашао себе, јављала се само душа искукане песме.

Слутња песме

У сан песника јавила се у слутњи песма. Дошла је од тамо негде. Будила се из давно тешког сна. Уснули песник осетио је себе у њој. Као ехо чуо је гласове који су долазили из неке дубине тамо негде где је био крај дна.

А, у сну је песник прогледао пучину на којој се спуштало упаљено у пурпур сунце. У себи је осећао жар у души у којој је горео дух његове свести, пламтила њена воља у жељи да нађе памет у слутњи песме.

МАИНА**Тишина изнад смртне земље**

Да ли је то гласно ћутање чуо само песник који је осећао да се песма спуштала са неба, када је у његовој свести брујала тишина буре изнад мора, која је пењала уздах своје туге свести на небо.

Да ли је то гласно ћутање било и изнад земље када је песник у свести одлазио у висине неба тамо далеко и дубоко да би тешко из свести неба спустио у своју памет.

Маина примаоца у лудилу среће

Маина примаоца, у којој песма бива жива када и он постаје њен песник и када се у његовој памети, која је ћутала, појављује крик песме који у маини чини лудило среће у којем он слути да су у његову свест дошли и песник и песма да пробуде његов сан из ћутања у све смислове који би могли да буду *све* живо песме.

Луди сан среће

Да ли се све ово догодило. То као да нико није знао. А, немоћни прималац, остао је у својој маини да сања свој луди сан среће из које је морао да дозове тишину смислова у којима је викала жеља земље.

Мртвачки покров

Да ли је то гласно ћутање изнад земље слушала и песма када је излазила из земље у којој је била закопана још давно одавно па се у њеној свести јавила мучнина ћутања која је болела толико тешко да је и небо желело да скине са ње свој мртвачки покров.

Слух маине

Да ли је то срећна песма, да би била лепа и прелепа, слушала у себи тишину маине, која се као слух магле подизала ка небу. А истина, песме у систему смислова маине, као да је била закопана у њеном гробу на небу.

Умрли крајпуташ

Горка маина ушла је у песму, а у свести њеног песника поново се појавио онај несрећни крајпуташ, грубо и нелепо затворен у камену поред пута, у којем је крио своју маину. И увек када се то догађало излазио је у поља живота која су га јурила, а он је лутао и тражио живог самога себе.

То *све* лажљиво песме као да је ушло у маину песника која га је гледала слепог и немог у умрлом крајпуташу поред поља живота.

Бол рађања

У души песника вриснула је маина. И то је била слутња да се из тишине будила успавана песма када се у њој, у стрепњи радости и у болу рађања, појавио дах њеног духа. Бежао је из мртве тишине у којој је био успавани живот.

МОЛИТВА**Упаљено кандило живота**

И песма када улази у себе шапуће молитву испред упаљеног кандила у својој свести изнад којег је икона неба. И нико никада није чуо ту њену молитву. Она је остала у тајни која се изгубила у њеној души када је клечала на коленима и молила себе.

Ако је песма молитва

Ако је песма молитва и ако њу никада неће такву чути господ неба, који само слуша чисте дух-молитве, песма ће остати само у жељи богобојажљивог и богојављивог псалмописца који

у свести о себи

налази

залуталог себе

само у сну свог живота

где је остала песма која нема себе.

Савест песме

Да ли песма долази по своју истину из савести само своје свести у *себи*, из оне која се спустила само за њу са неба, или из оне која је подигнута из земље *ио себи*, или оне из далеког времена и далеких крајева онаква каква је била *за себе*. Да ли зато песма тихује у шапату молитве какву никада није изговорила, али се ипак не моли, јер то није била молитва, она која је имала *све* своје.

РЕЧ

Страх од речи

У срећи стваралачке мучнине несрећни дух песме не жели да изађе из свести песника, јер се боји његових тврдих речи у којима би био затворен. Прељути песник вади из своје свести његову душу а она се отима, кида и бежи у далеке крајеве своје свести иза хоризонта свих смислова, у дубину сна у којем поново осећа стрепњу страха од речи.

Да ли је то срећа песме у песнику и несрећа песника у песни.

Дух душе песме

Ја не знам како је та реч дошла. Да ли сам њу ја хтео или је њу песма желела. Осетио сам да није била моја и ја сам је левом руком прецртао, а онда сам се кајао и ломио и преломио да је поново вратим у стих, јер је он остао избезумљен, без своје памети и жеље да оде у друге стихове који су са својим смисловима остајали без путовања у дух душе песме.

Лаж сна неба и лаж сна земље

Да ли је долазак песме са неба лаж сна неба у лажи сна земље, у којем се њена истина прикрила тужном лепотом у бесмислу благослова неба у проклетству земље. А, све што је у речима стало бежи из себе јер се стиди да је из њих побегла истина песничке лажи.

ПЕСМА И ПЕСНИК

Песник као личност у лику без песминог проклетства

Постоји у свакој доброј песни голема стрепња да у њој остане песник и да он буде и њен субјект *и личности* у *лику*, а да у њој не остане лаж њене истине, без песничког

проклетства, без своје живе свести која је пала са неба, без клетве никле из земље и без свог благослова отетог из молитве неба. Ако се то догоди, ако остане да јој *личности* песника буде и песма, да он у њој буде и њена свест и оно чудо које постаје њено варање и човека и живота и света и Бога, онда се може десити да ће умрети и њен субјект и њен лик и она сама. Зато она бежи од њега у далеке, дубоке у тешко видљиве своје крајеве, да би остала сама и да би чувала памет у својој свести.

Давно далеко мртво време

Песнику се јавио дух из душе из његове тамне долине у свести. Дошао је из далеког давно мртвог времена у живу прорекнуту песникову судбину која га је разносила и односила. Осећао је нешто тешко које је ћутало дубоко у њему. Нека голема туга излазила је из себе и пунила је и препунила његову свест.

А из тамне долине у његовој свести у време и невреме јављала се само нека слутња која је иза горког живота, тамо далеког у времену, улазила у прорекнутог богојављивог песника који у својој души није нашао себе. Тамо је била само душа искукане богобојажљиве песме.

И као да нико никада није дознао: да ли је само песник тражио песму или је само она тражила песника.

Одјек духа слутње

Тамо далеко од козна где чује се само ехо одјека духа слутње и чини се да је загрмео, а био је нем у заћуталој тишини која се још сасвим није пробудила. А, то се догодило када се у пуно-препуној празној-празнини тишине појавила и свест слутње. И никада се није дознало да ли је то била само свест песме која је улазила у свој живот или само свест песника који је сумњао да је још жив у свом сну.

Дах песника

Песма се љутила, јер је осећала у себи дах песника којег није волела, а он је изашао из свог духа и потпуно го ушао у њене стихове који су у својој горчини бежали од њега тамо далеко где је сунце горело на својој пучини и тамо дубоко у њој где се гасила ватра слутње њених стихова који нису излазили из себе.

Понорница у свести

У понорници свести, тамо далеко од светла памети, заборављена песма из неког сна, изгубљена у тамним дубинама, осећа тешко у себи као да је у води удављена. Тражи свој отишли сан али у понорници сања само сан своје смрти.

Прескупа лепа хаљина

Песник хоће да песми обуче прескupu лепу хаљину кад она још гола није устала из кревета у којем је сањала свој љубавни сан. У нади када је желео да уђе у њен кревет преварила га је да то учини. И онда се догодило, да је она брзо умрла у његовим песмама које су јој ископале гроб.

Да ли лик песме убија песников лик

Да ли песма има свој лик у којем спушта целу себе, и да ли у песниковом лику, у којем саставља себе, борави и лик песме, и да ли се онда догађа да они

у вољи или невољи
у жељи и морању
улазе у себе једног лика,

и да ли лик из песме, убија свог двојника, или то он чини лику из песме. Шта се ту догађа ни песник ни песма нису знали.

Страх од стиха

Сиромашна песма остајала је сама али више није из својих даљина и дубина могла да изнесе своје тешко из мисаоне мучнине памети.

У песми је остао песник у стиховима који га нису волели. Песма се стидела и терала га али се он сакрио у стиху из којег је отерао песничког субјекта. Страх тог стиха прљао је чистину песме, а песник то није видео, и није чуо, и није слушао песму која је вриштала на њега.

Светлујућа упаљена свест песника

Песник је у својој свести осећао слутњу песме када је залутала тражила себе. А она уплашена бежи да је песник не узме и унесе у своје лажне речи. Из мучнине његове светлујуће упаљене свести одлазила је у мрак даљине, у дубоку празнину где нема краја простору и отеченом времену. Осећало се само тешко из њене молитве које је одлазило у бескрај бестрага одакле је и дошла.

Зебња сумње сна у стрепњи несна

И песник и песма, у зебњи сумње сна и стрепњи несна, у својим истинама лажу своје свести у којима њихова памет остаје да виси између неба и земље на неком чардаку покривеним нахереним пијаним прљавим пробушеним шеширом.

Песник је гвозденим звекиром тресао душу песме

Песник је слутио, и у немиру свести осећао песмин долазак, и онда је гвозденим звекиром тресао на вратима душу песме. И тада је њен дух побегао из песниковог субјекта и све се распадало ломљиво. Јадна је песма одлазила у даљину која није имала краја и тамо растурена постајала. И као да је умрла, али је њен прималац-испитивач осећао да слутња те љуте песме из њеног ината никада није умрла.

Бесмисао благослова неба у проклетству земље

Да ли је долазак песме са неба лаж сна неба у лажи сна земље, у којем се њена истина прикрила тужном лепотом у бесмислу благослова неба у проклетству земље. А све што је у речима стало бежи из себе јер се стиди да је из њих побегла истина лажи.

Прелепота лажи литерарне истине

У песму је ушао и њен грешни прималац који је из своје литерарне генетике добро знао да нико није сазнао којим је путевима долазила добра песма која истину лаже из своје интуиције, и инвенције, и подареног од Бога песничког инстинкта, за прелепоту литерарне истине.

ПРИМАЛАЦ ИЗ ПРИМАОЦА-ИСПИТИВАЧА**Слутња песме у оно њено скупљено од живота до смрти**

Тамо негде у свести песника песма је ћутала и тражила у својој слутњи себе. Оно њено скупљено тешко од живота до смрти, које је литерарном генетиком долазило чак из далеких мртвих времена, губило се, и јављало, и бежало, и крило у ћутању. А песник је у својој слутњи осећао да долази песма, али њено тешко сакривено у ћутању није могао да чује. У големом времену чекао је сакривен иза њеног ћутања. А када се песма пробудила ушла је из слутње у истину свог живота коју је лагала али још није знала да ли је њена лаж *исти́на њене лажи*.

Кукање душе песме

Може ли песма, ако ми се да, да остане у истини лажи само свог живота. Да ли моја свест може да украде њену памет, а да онда и не чује кукање њене душе из које је побегао љути дух. Како, онда из те њене непробуђено утамничене речи узети њену памет. И да ли она заробљена

у мом сну несна неће више никада сањати свој сан из несна мог сна. А да ли сам истину њене лажи стрпао у своју празнину
која је само сан.

И песник и прималац чују да их то чудо дозива

И сви ћуте и стрепе: и песник, и песма, и прималац, јер чују да их то умно чудо дозива да буду мисаоно слаповно моћни и уђу у њега.

А, онда се јавља код примаоца-испитивача, онога који жели да отвори свести и песника, и песме и примаоца, мисаона немоћ да то може. Зато себе пита да ли би могао да остане у својој полумљивој свести смислено миран и зато ћути у себи речи

не знам
нећу да поверујем
у све то.

И ко то у овој песми каже:

не знам
нећу да поверујем
у све то.

Да ли то каже песник, или песма, или прималац, или само прималац-испитивач, онај који све њих гледа. А, како је и колико ушао у ову песму то ни он сам не зна.

Ко то чује глас из дубине земаљске и даљине небеске. Да ли то у занесено-узнесеној свести чини само песник, или то у свом исказу чини песма, или то чини прималац из илузије свог живота. Да ли то неко зна. Да ли то зна сам песник који у својој свести дозива песму, или то зна песма која долази у своје време које је чека, или прималац-испитивач када у песми нађе своју судбински прорекнуту мисаону слутњу

не знам
нећу да поверујем
у све то,

која одваја песму, прелама њену наду да је она сама дошла у свет песника, али и наду песника да је само он дозвоао да дође и да буде таква какву хоће, и да га никада не може да убије јер остаје у њој увек-заувек.

Нада је у песнику да је само живо из његовог живота ушло у песму. А, онда се подругљиво песма открила и показала да је у њој живо само њена лажна илузија истине.

КРИВО ОГЛЕДАЛО

Лудост песме

Читава песма крила се у кривом огледалу у којем је у виду свести песника било чудо варљиве женске лепоте до које није могао да дође јер му то она није давала. Ту њену тврдоглаву лудост песник није видео као смисао умне лепоте памети па је њен лик отерао из своје свести а она се поново вратила, и онда му се смејала и варала га јер се у кривим огледалима своје памети нудила

... па скривала

па

хоће и неће

да би ушла и заувек остала у својој лудости коју није могла ни сама да схвати.

Тешко из давне паганске тајне

А, криво огледало песме, у којем се све показивало, као да се помрачивало и као да се у њему више није видела далека даљина, голема дубина и оно тешко, које се појављивало из давне паганске тајне која је чувала лепоту жалости и бола.

Да ли је то паганско тешко песма попела на небо па као такво проклетство и као такав благослов бацила са неба на песника јер је желела да му буде његова судбина.

МЕТАФОРА

Смислови истине и лажи и песника и песме

Метафора у овим песмама улази када слуги да може да дохвати њихову истину, које су тамо далеко побегле у мисаону стрепњу, у дубину која је слепа и у тешко које не може да се подигне до неба. Оне из илузије, која је у страху своје лажи, желе да постану алузија своје истине, која би преварила лаж у себи. А, метафора, затворено обручена у речима, желела је да изађе из њих у смислове туђе свести где се састају песма, у којој је њено тешко негде у њој изгубљено, песник који се мисаоно далеко сакрио дубоко тамо негде где нема краја, где је тешко његове свести и прималац који тражи смислове истине лажи и песника и песме.

Метафора чини смисао свега што је истина у лажи литерарне истине

Метафора тако чини смисао свега што је истина у лажи песме и све оно што је само лаж у којој је нада испод и живог и мртвог крста.

Стрепња страха од крста смрти

А стрепња страха од крста смрти постаје страх крста живота.

Иронично се смеје метафора

У свести песме, у свести песника, и у свести примаоца у које улази песма, иронично се смеје метафора на све што хоће песник, на све што постаје песма као песник и на све што жели у сумњи да постане и прималац као песник.

Метафора тако чини смисао свега што је истина у лажи песме.

Метафора крста оног који је на небу и оног који је на земљи

Метафора крста, оног који је на небу и оног који је на земљи, у песми спаја и песника, и песму, и њиховог примаоца. Сви они у свести, тамо негде далеко и дубоко, осећају слутње живог крста са неба и мртвог закопаног крста у земљи. И то нису само крст смрти и крст живота. То је и судбина крста која је голема метафора коју ни песник ни песма ни прималац ни ико жив не могу да прочитају. Остаје тако она сама тражећи себе у смисловима који варају, у лажима који су истина, и у нади која је у жељи полудела. Песма постаје препуна метафоре живих и мртвих давних смислова пуна себе и своје памети у којој лаж покрива страх истине (или истина страх лажи?).

Стрепња страха од крста живота

А стрепња страха од крста живота постаје страх крста смрти у све оно што је само лаж у којој је нада испод и живог и мртвог крста.

СУБЈЕКТ

Плач сна

Да ли песник у лику песме тражи себе, а тамо несрећни њен лик бежи од њега и не да му да уђе у његов сан. Песма је љута и плаши се песника да он не дође у њен живот-сан па да тамо остави себе у свом субјекту пуном и препуном варљиве лажи његовог изгубљеног живота који у маглуштину у својој свести осећа слутњу да може да бежи из себе у сан песме, у њен дух-лик у којем би сакрио своју истину, преварио песму да би ушао у њену

алузију слутње. А, субјект песме је болно улазио у тугу и из ње није могао да оде, оставио је наду и тамо љуто чекао субјект песника. И догодило се да су се два субјекта састали, а на њиховој расеклини остала је голема лепота туге песме која је плакала. А у њој је био плач сна који се полако гасио да би се у праскозорју, још непробуђеног плавог јутра, два субјекта изгубила из песника и песме.

Личност у лику

Постоји у свакој доброј песми голема стрепња да у њој остане песник и да он буде њен и субјект *и личности у лику*, а да у њој не остане лаж њене истине, без песничког проклетства, без своје живе свести која је пала са неба, без клетве никле из земље, и без свог благослова отетог из молитве неба.

Александар Б Лаковић
ПОЕТИКА У ПЕСМАМА

Зоран Павловић
ЕКСПЛИКАЦИЈА ПОЕТИКЕ У ПЕСМАМА
АЛЕКСАНДРА Б. ЛАКОВИЋА

II

БЕЗ ОДГОВОРА

свест
скрива се
у души песме

зато он
тражи
да из самога себе
узме себе

несигуран у оно
што је остало у њој

на далеком хоризонту свести
тражи
скривено песме
у себи
и по себи

увек без одговора
ко је кога нашао

Песнику се јавио дух из душе из његове тамне долине у свести. Дошао је из далеког давно мртвог времена у живу прорекнуту песникову судбину која га је разносила и односила. Осећао је нешто тешко које је ћутало дубоко у њему. Нека голема туга излазила је из себе и пунила је и препунила његову свест.

А из тамне долине у његовој свести у време и невреме јављала се само нека слутња која је иза горког живота, тамо далеког у времену, улазила у прорекнутог богојављивог песника који у својој души није нашао себе. Тамо је била само душа искукане богобојажљиве песме.

И као да нико никада није дознао: да ли је само песник тражио песму или је само она тражила песника.

О ПОРЕКЛУ ПЕСМЕ

оклеваш
да сведочиш
себе

док
не знаш одговор
који стихови

не потичу
из себе

У сан песника јавила се у слутњи песма. Дошла је од тамо негде. Будила се из давно тешког сна. Уснули песник осетио је себе у њој. Као ехо чуо је гласове који су долазили из неке дубине тамо негде где је био крај дна.

А у сну је песник гледао пучину на којој се спуштало упаљено у пурпур сунце. У себи је осећао жар у души у којој је горео дух његове свести, пламтила њена воља у жељи да нађе памет у слутњи песме. И када се само појавило хтење њених стихова, које му она није давала, остајао је дуго испред њене капије. Болела га је свест у коју је тешко песме варљиво желело да уђе. Песма се љутила, јер је осећала у себи дах песника којег није волела, а он је изашао из свог духа и потпуно го ушао у њене стихове који су у својој горчини бежали од њега тамо далеко где је сунце горело на својој пучини и тамо дубоко у њој где се гасила ватра слутње њених стихова који нису излазили из себе.

И то се све тако само чинило, јер се варљива песма тек тада пробудила из свог сна.

РЕЧ

ко сме
да преломи стих
и узме реч

са зебњом
шта је
ко је
и откуда је она

из сна
или несна

може ли и она ући у своју истину

или бежи тамо
одакле осећа да није

знајући да не сме
да превари стих

који уплашен
бежи од ње

ПЕСМА:

Ко сме да преломи и сломи мој стих па да из њега узме моју реч и да онда своју свест унесе у њу, а не зна *ко* је она.

Ко сме да моју реч прецрта својом десном руком и прекине мој живот који је пао са судбинске висине мог прорекнутог неба.

Уморна од тешког сна улазим у несан памети у којем су лажљиви смислови моје истине.

Будна из свог несна бежим из себе у лажљиву реч. Ко сме да њену истину лажи претвори у своју истину лажи.

РЕЧ

ко сме
да преломи стих
и узме реч

са зебњом
шта је
ко је
и откуда је она

из сна
или несна

може ли и она ући у своју истину

или бежи тамо
одакле осећа да није

знајући да не сме
да превари стих

који уплашен
бежи од ње

ПРИМАЛАЦ:

Може ли песма, ако ми се да, да остане у истини лажи само свог живота. Да ли моја свест може да украде њену памет, а да онда и не чује кукање њене душе из које је побегао љути дух. Како, онда из те њене непробуђено утамничене речи узети њену памет. И да ли она заробљена у мом сну несна неће више никада сањати свој сан из несна мог сна.

РЕЧ

ко сме
да преломи стих
и узме реч

са зебњом
шта је
ко је
и откуда је она

из сна
или несна

може ли и она ући у своју истину

или бежи тамо
одакле осећа да није

знајући да не сме
да превари стих

који уплашен
бежи од ње

ПЕСНИК:

Ја не знам како је та реч дошла. Да ли сам ја њу хтео или је њу песма желела. Осетио сам да није била моја и ја сам је левом руком прецртао, а онда сам се кајао и ломио и преломио да је поново вратим у стих, јер је он остао избезумљен, без своје памети и жеље да оде у друге стихове који су са својим смисловима остајали без путовања у дух душе песме.

И ја и песма, у зебњи сумње сна и стрепњи несна, у својим истинама лажемо своје свести у којима се њихова памет пење на небо и силази ка земљи и онда остаје да виси између неба и земље на неком чардаку покривеном са нахереним пијаним прљавим пробушеним шеширом.

ПРОКЛЕТСТВО

ко може прелити
једну земну
у надземну реч

да ли је то проклетство
за које још не знамо

па сведочимо
оно што нисмо

док се
не изгубимо

у речима
које су отишле из
себе

Да ли је долазак песме са неба лаж сна неба у лажи сна земље, у којем се њена истина прикрила тужном лепотом у бесмислу благослова неба у проклетству земље. А све што је у речима стало бежи из себе, јер се стиди да је из њих побегла истина лажи. А после тога песник одлази из песме у којој је оставио свој лажни сан или остаје у песми ако није могао да оде из њеног лажног сна, а песма пуна и препуна себе одлази из себе из своје у туђе да тамо живи без свог сна.

А, њен прималац-испитивач краде све њено да би однео у своје у којем постаје лопов који лаже.

ПЕСМА КАО ЧВОР

метафора песме
до краја
везује и развезује

док из ње
на белом папиру
не исцури
и последња кап
илузије

у алузију

Метафора у песму улази када слуги да може да дохвати њену истину која је тамо далеко побегла у мисаону стрепњу, у дубину која је слепа и у тешко које не може да се подигне до неба. Она из илузије, која је у страху своје лажи, жели да постане алузија своје истине, која би преварила лаж у себи. А, онда затворено обручена у речима жели да изађе из њих у смислове туђе свести где се састају песма, у којој је њено тешко негде у њој изгубљено, песник који се мисаоно далеко сакрио дубоко тамо негде где нема краја, где је тешко његове свести и прималац који тражи смислове истине лажи и песника и песме.

У свести песме, у свести песника, и у свести примаоца у које улази песма, иронично се смеје метафора на све што хоће песник, на све што постаје песма као песник и на све што жели у сумњи да постане и прималац као песник.

Метафора тако чини смисао свега што је истина у лажи песме.

МАИНА

док песма не ућути
сама од себе

жива ли је или не

док крик из њене дубине
не постане ћутање
које се даље од крика чује

да ли је то знак песнику
да живи његова маина

као оно гласно ћутање
изнад земље и мора

I НИЗ

Скривена у себи песма ћути и не зна да ли је жива или није. Ко то у њој скрива њено себе. Да ли то чини песник, који жели да буде мисаоно скривена, или у њеном ћутању прималац ћути свој мисаони грех, или то она сама ћути да би умно могла да чини лажљиво себе, где се у ћутању сакрила у своје крајеве који су као мртви да би преварила и песника и примаоца да је мртва и да је у сандуку изнад смртне земље само остала нема.

Или све то није тако. Она ћути да би сакрила себе и од саме себе, да би казала истину која је тамо далеко коју треба гледати на њеном хоризонту, оном у даљини земље и оном у дубини неба. Да би то тако било она ћути своју свест као да је мртва, а у њој се ћутање јавља као смрт која није њена и која није ни песникова и која није ни примаочева, то је само преварљива лажна голема маина изнад земље и изнад мора која није зашла у своју тајну. Она је била само глуви громни крик.

МАИНА

док песма не ућути
сама од себе

жива ли је или не

док крик из њене дубине
не постане ћутање
које се даље од крика чује

да ли је то знак песнику
да живи његова маина

као оно гласно ћутање
изнад земље и мора

П НИЗ

Да ли је то гласно ћутање чуо само песник који је осећао да се песма спуштала са неба, када је у његовој свсти брујала тишина буре изнад мора, која је пењала уздах своје туге свести на небо.

Да ли је то гласно ћутање изнад земље слушала и песма када је излазила из земље у којој је била закопана још давно одавно па се у њеној свести јавила мучнина ћутања која је болела толико тешко да је и небо желело да скине са ње свој мртвачки покров.

МАИНА

док песма не ућути
сама од себе

жива ли је или не

док крик из њене дубине
не постане ћутање
које се даље од крика чује

да ли је то знак песнику
да живи његова маина

као оно гласно ћутање
изнад земље и мора

III НИЗ

Да ли је то гласно ћутање било и изнад земље када је песник у свести одлазио у висине неба тамо далеко и дубоко да би тешко из свести спустио у своју памет из које је морао да дозове тишину смислова у којима је ви-кала жеља земље.

Да ли је то све песник знао. Да ли је из његове ти-шине долазила мука живота која је још давно-одавно, дубоко-предубоко, тешко-претешко била његова судбина спуштена са неба на земљу.

Да ли је то срећна песма, да би била лепа и прелепа, слушала у себи тишину маине која се као слух магле по-дизала ка небу. А истина песме у смисловима маине као да је била закопана у њеном гробу на небу.

Да ли је то био знак песнику да је жива његова маина.

СТРАХ ОД СМРТИ

како започети песму метафором крста
кад њене речи
још увек
нису разапете
на крсту живота

и на распећу страха од смрти

која постоји
док је песник
заточен у њој

немоћан да је узме

Метафора крста, оног који је са неба и оног који је на земљи, у песми спаја и песника, и песму, и њиховог примаоца. Сви они у свести, тамо негде далеко и дубоко, осећају слутње живог крста са неба и мртвог закопаног крста у земљи. И то нису само крст смрти и крст живота. То је и судбина крста која је голема метафора коју ни песник ни песма ни прималац ни ико жив не могу да прочитају. Остаје тако она сама тражећи себе у смисловима који варају, у лажима који су истина, и у нади која је у жељи полудела. Песма постаје препуна метафоре живих и мртвих давних смислова, пуна себе и своје памети у којој лаж покрива страх истине (или истина страх лажи?).

А песник је остао изгубљен и загубљен у метафори живота па од свога крста, на којем је разапет, тражи и оно што не може да његова свест дохвати. Тако и метафора крста, на свом распећу у песми, постаје и сама песма која жели све оно што живот не може да дохвати, и све оно што смрт мора да чини, а да то и не жели, и све оно што је само лаж у којој је нада испод и живог и мртвог крста.

А стрепња страха од крста смрти постаје страх крста живота. Тако се у песми подижу ка небу и крст живота и крст смрти, а таква метафора у песми, подигнута ка небу, не може да се спусти на земљу. Та толико дубока метафора као да у песми остаје тужна, јер у њу није могла да уђе њена жеља да крст живота и крст смрти буду само лепа метафора која у песми све чини у њеној истини. Али, лаж метафоре остаје само њена истина.

ПЕСНИЦИ КАО ЗНАКОВИ ПОРЕД ПУТА

ни песме о страху живота од смрти

ни песници
као знакови поред пута
не знају шта су поља живота

све док расковник
није отковао
тајну у сандуку
заковану
у илузији
њене алузије

Страх живота од смрти скрива се у полусвести песме, а и негде тамо и иза свести песника, али и код примаоца-испитивача у његовој долуталој инвенцији из немирне судбином досуђене интуиције. Песма тако остаје нема као да ју је покрила стрепња у страху од смртне сенке пале са неба. Горка маина ушла је у песму, а у свести њеног песника поново се појавио онај његов несрећни крајпуташ, грубо и нелепо затворен у камену поред пута, у којем је крио своју маину. И увек када се то догађало он је излазио из њега у поља живота која су га јурила, а он је бежао кроз густу маглу у којој је лутао и тражио живог самога себе.

И све се то догађало песнику док је расковник (онај који је могао да открије његову тајну) откивао давни мртвачки сандук заковане судбине песника у њему. Тако су се илузија у алузији скривале у инвенцији неба којој је било тесно у интуицији земље. И све је ово бивало док илузивни расковник није ушао у алузивни смисао у песми и отковао из сандука смрти њену илузију живота. То све лажљиво песме као да је брујањем ушло у маину песника која га је гледала слепог и немог у његовом умрлом крајпуташу поред поља живота.

ПОНОРНИЦА

шта чинити са песмом
у понорници
изгубљеној

не знам
ко кога тамо тражи

песма песника
или он њу

или
саме речи себе

док у песми ћути
неотворљиво њено чудо

које остаје само без себе

У понорници свести, тамо далеко од светла памети, заборављена песма из неког сна, изгубљена у тамним дубинама, осећа тешко у себи као да је у води удављена. Тражи свој отишли сан, али у понорници сања само сан своје смрти.

У заборављеном сну песник тражи песму коју је сањао. Далеко тамо у понорници његове свести крије се песма која је још жива. И никада се није дознало ко је кога више желео. Да ли је то чинила песма у мрачној понорници песника сањајући свој сан из смрти да је жива, или је песник тражио њу јер је отишла када је изашао из свог сна у којем је песма живела свој живот.

А када је песник својим животом желео да узме и њен живот, два сна, песников и песмин, нису могли да се састану и споје. Свако од њих остао је у свом сну.

Песник је заборавио тај свој сан, а умрла песма живела је у свом мртвом сну.

СТРАХ ОД ПЕСМЕ

све што се деси у песми
плаши песника

који онда
побегне из песме

не знајући
шта је и колико
понео и оставио

или
остане у песми
жив
а одавно умро у њој

Песник као да је знао, а није знао, за оно чудо које се појавило у његовој свести, да то није била песма. Љуто наљућена песма у стиду постаје бесна. А, онда песник не зна да ли је жива и колико је жив у њој. То никада није дознао.

А песма је остала само у жељи песника да је жив, а био је већ одавно умро у њој.

МОЋ ИЛИ НЕМОЋ

да ли је песма немоћна

да узме
од себе

све оно
што има

за разлику од живота

I НИЗ

Онда када се песма пробудила из свог сна тражила је себе у маглини неодсањаног живота, у слутњи да у њој још нису смислови у мисаоној жељи круга, у којем још нема краја њене памети. Све је још била мучнина, све се вртело у мисаоној игри калеидоскопа у којој слутња постоји у себи али не показује само своју чисту светлину недирану жељама песника да буде његова. Љута песма жели да остане само своја, онаква каква је дошла из свести која није била само њена, из времена које је било далеко, из мисаоне неке песме у којој је била само дубоко сакривена, а било је големо тешко да гледа себе, а да још није била само своја. У сиромашним крпама закрпљена, стидела се себе па је зато желела

да узме
од себе

све оно
што има.

МОЋ ИЛИ НЕМОЋ

да ли је песма немоћна

да узме
од себе

све оно
што има

за разлику од живота

П НИЗ

У тражењу себе песма је желела да постане чиста само са својом душом, али је улазила и у речи у које није веровала, јер је била моћнија од њих, јер све оно што је било као у благом лахору ветра, а онда и у олуји, морала је да стегне речима.

Песник је у варању да само он пише песму, да само она излази из његовог мисаоног круга и да се само она онда криви у његову идеалну мисаону елипсу. Зато је тражио да из себе узме читавог себе али су се тада узбудиле и узнемириле његове песме које нису желеле да изађу из себе, јер је песник хтео да и из њих узме што им је већ дао да би песми која је долазила испунио душу, ону која је била скривена само у њима. Песник је зато желео

да узме
од себе

све оно
што има

а и од песама све што оне имају, али му оне то нису дале.

У ПРЕСЕКУ РЕЧИ СТИХА

док песник
прелама и ломи
и брише
себе

да ли и песма
прекида
своју душу

у пресеку речи и снова

У срећи стваралачке мучнине несрећни дух песме не жели да изађе из свести песника, јер се боји његових тврдих речи у којима би био затворен. Прељути песник вади из своје свести његову душу а она се отима, кида и бежи у далеке крајеве своје свести иза хоризонта свих смислова, у дубину сна у којем поново осећа стрепњу страха од речи.

Да ли је то срећа песме у песнику и несрећа песника у песми.

СМРТ ПЕСМЕ

шта са песмом
која није онаква
какву је
песник хтео

може ли она
остати жива

Песник хоће да песми обуче прескупу лепу хаљину
када она још гола није устала из кревета у којем је сањала
свој љубавни сан. И онда се догодило, да је она брзо умрла
у његовим песмама које су јој ископале гроб.

ОДЛАЗАК ИЗ ПЕСМЕ

како оживети лик у песми
и спречити га
да оде из ње

и поведе песму са собом

и не побегне
из песниковог сна

и из себе

Још се не зна да и песма има свој лик, јер га нико у овом времену још није видео. Песнички субјект га је за-творио иза својих капија и лоповски га крио и није му дао да уђе у себе песме, која га је стидљиво звала плашећи се песничког субјекта који је причао цео њен живот. И тако, песнички лик није могао, као лик из приче и романа, да пређе у своју причу живота у песми.

ЋУТАЊЕ У СЕБИ

а песма ћути
чекајући
у себи
себе

лаж је песме
или
истина њене лажи

силазак са неба
или
излазак из земље

І НИЗ

Тамо негде у свести песника песма је ћутала и тражила у својој слутњи себе. Оно њено скупљено тешко од живота до смрти, које је литерарном генетиком долазило чак из далеких мртвих времена, губило се, и јављало, и бежало, крило у ћутању. А песник је у својој слутњи осећао да долази песма али њено тешко скривено у ћутању није могао да чује. У големом времену чекао је скривен иза њеног ћутања. А када се песма пробудила ушла је из слутње у истину свог живота коју је лагала, али још није знала да ли је лаж

истина њене лажи
силазак са неба

или извирање из земље.

У том таквом лутању у лажи истине, у песму је ушао и њен грешни прималац који је из своје литерарне генетике добро знао да нико није дознао којим је путевима долазила добра песма која истину лаже из своје интуиције, и инвенције, и подареног од Бога песничког инстинкта, за прелепоту литерарне истине.

ЋУТАЊЕ У СЕБИ

а песма ћути
чекајући
у себи
себе

лаж је песме
или
истина њене лажи

силазак са неба
или
излазак из земље

П НИЗ

Да ли је ова песма само лаж *истине њене лажи*. Да ли је ћутала јер није желела, нити могла да каже да је она

силазак са неба

или извирање из земље, јер још није сачекала себе из себе и још није постала само своја да би без песника и примаоца казала истину зашто ћути

у себи
себе.

Да ли је то само њена лаж или је то и лаж песника који не може да из ње узме њено далеко скривено у дубинама, и големо тешко па да га из ње подигне, јер све је у њој била само варљива игра, у којој се смејала и небу и земљи и зато је у далеком времену иза и оном испред говорила у ћутању

лаж је песме
или
истина њене лажи

силазак са неба

или

излазак из земље.

Али, у овој песми је остала тајна која мисаоно боли и свест песника, и памет песме, и мисао примаоца и његовог примаоца-испитивача.

НЕДОУМИЦЕ

чујем глас у даљини свести

да је песма уобразиља
да је само илузија живота
у алузији смрти

или
песма није истина илузије живота
и није
истина алузије смрти

не знам
нећу да поверујем
у све то

І НИЗ

Ко то чује глас из дубине земаљске и даљине небеске. Да ли то у занесено-узнесеној свести чини само песник, или то у свом исказу чини песма, или то чини прималац из илузије свог живота. Да ли то неко зна. Да ли то зна сам песник који у својој свести дозива песму, или то зна песма која долази у своје време које је чека, или прималац-испитивач када у песми нађе своју судбински прорекнуту мисаону слутњу која одваја песму, прелама њену наду да је она сама дошла у свет песника, али и наду песника да је само он дозвоао да дође и да буде таква какву хоће, а да она мора само оно што он жели и да га никада не може да убије јер остаје у њој увек-заувек.

Ипак,

не знам
нећу да поверујем
у све то

јер, песма лаже истину. Како да песник умире у својој песми у којој је то само алузија његове смрти у илузији песме која лаже јер она у себи жели да буде свој песник. Нада је у песнику да је само живо из његовог живота ушло у песму. А, онда се подругљиво песма открила и показала да је у њој живо само њена лажна илузија истине.

НЕДОУМИЦЕ

чујем глас у даљини свести
да је песма уобразиља
да је само илузија живота
у алузији смрти

или
песма није истина илузије живота
и није
истина алузије смрти

не знам
нећу да поверујем
у све то

П НИЗ

И сви ћуте и стрепе: и песник, и песма, и прималац, јер чују да их то умно чудо дозива да буду мисаоно слаповно моћни и уђу у њега.

А, онда се јавља код примаоца-испитивача, онога који жели да отвори свести песника, песме и примаоца, мисаона немоћ да то може. Зато себе пита да ли би могао да остане у својој полумљивој свести смислено смирен и зато ћути у себи речи

не знам
нећу да поверујем
у све то.

А ипак, зна да се све то догодило у његовој свести, а да ни песма, ни песник, а ни прималац нису онакви какве је он стварао и да је истина у вртешки њеног мисаоног круга у идеално кривој смисленој елипси

не знам
нећу да поверујем
у све то,

јер се истина сакрила или побегла оном времену још давним давно па нико не може да је дохвати. И ко то у свести ове песми каже:

не знам
нећу да поверујем
у све то.

Да ли то каже песник, или песма, или прималац, или само прималац-испитивач, онај који све њих гледа. А, како је и колико је он ушао у ову песму то ни он сам не зна.

СТРЕПЊА

стихови живе
у стрепњи живота
а не
од страха смрти

у песми
у највећој илузији

наше је проклетство
живе свести
пале са неба
или
никле из земље

ко то данас зна

Постоји у свакој доброј песми голема стрепња да у њој остане песник и да он буде њен и субјект *и личности* у *лику*, а да у њој не остане лаж њене истине, без песничког проклетства, без своје живе свести која је пала са неба, без клетве никле из земље, и без свог благослова отетог из молитве неба. Ако се то догоди, ако остане да јој песник буде и песма, да он у њој буде и њена савест и оно чудо које постаје њено варање и живота и света и Бога, онда се може десити да ће умрети и њен субјект и њен лик и она сама. Зато она бежи од њега у далеке, дубоке, тешко видљиве своје крајеве, да би остала сама и да би чувала памет у својој свести.

Али се скоро увек догађа и код примаоца и код примаоца-испитивача да се песмин субјект и лик траже ван песме у личности песника, а не у субјекту и лику песме. А песма не зна да ли да се смеје или тугује, јер је боли судбина, и онда баца своје проклетство на све оне који улазе у њу и ломе њен живот и који из ње узимају илузију и у својој полуделој алузији стварају лажљивог песника а не знају да је то само учинила његова свест која је ушла у сан песме само да је дохвати каква је дошла. И да ли онда стихови живе у стрепњи од песника, и да ли онда они спуштају проклетство лажљивог неба и подижу клетву истините земље. Ко то зна. То нико не зна.

О СУКОБИМА У СТИХУ

да ли се у песми
могу сукобити
песников субјект и субјект песме
песников лажни лик
и лик из песме
песма и песник остао у њој

треба ли песма
благослов од песника
или то песник
тражи од ње

да ли се неко од њих
уплашио сусрета

или се огледало песме
помрачило
и повукло у себе

давне паганске тајне

Шта се све лажно и истинито догађало у рађању песме када је излазила из свести песника (а да ли је то била свест песника или свест песме која је излазила из себе у тесне речи које су је болно обручавале и у којима је кукала јер то више није била само она?). У том таквом мучном трену појавио се песми осећај као да види себе. И то за њу није био ни благослов неба, ни благослов земље, већ њихово проклетство благослова, јер је гледала како песникова жива свест узима њену, која још и није била жива. Песников субјект боравећи у његовим песмама, хтео је да буде само свој у себи, а песмин субјект, који се тек јављао желео је да буде само свој ван себе. У песму су улазили и песников лажни лик и песмин истинити лик из њене лажи. Два њихова живота остали су без мира свести неба и земље. А небо и земља дозивали су у њих судбину наде и проклетства. И никада се није дознало ко је од кога тражио благослов и да ли га је тражио.

А, огледало песме, у којем се све показивало, као да се помрачивало и као да се у њему више није видела далека даљина, голема дубина и оно тешко, које се појављивало из давне паганске тајне која је чувала лепоту жалости и бола.

Да ли је то паганско тешко песма попела на небо па као такво проклетство и као такав благослов бацила са неба на песника јер је желела да му буде његова судбина.

ОСТАТИ ВАН СЕБЕ

шта све може бити са песмом
ако јој се јави њена зачудна воља
недавно погребена

може ли песма остати
ако изађе из себе
у још један литерарни живот

и пусти корење
у другу песму

Из неке далеке и дубоке маглине осећа се ехо крика.
То песма види да је остала у испрљаним смисловима своје
памети. Несастављена и неосмишљена истина лажи лута
свим њеним просторима у времену које бежи од ње. Више
се у њој ништа не чува, све одлази и све постаје празна
празнина. Остала је и без своје душе и више не осећа ону
њену топлину која греје. Изгубљена из себе лута и тражи
спасење, али није могла да нађе свој живот који је није
чекао. Постала је ћутљива и онда и нема. У својој слутњи
више и није била жива.

ПРЕВАРА ОГЛЕДАЛА

да ли песников лик и лик песме
на трен састајања

у вољи и невољи
у жељи и морању
улазе у себе једног лика

да би тада
лик из песме
убио
свог двојника

а песма нас огледалима вара
нуди па скрива
хоће па неће
док се не оживи
песничка лудост
и чудост песме

Да ли песма има свој лик у којем спушта целу себе, и
да ли у песниковом лику, у којем саставља себе, борави
и лик песме, и да ли се онда догађа да они

у вољи или невољи
у жељи и морању
улазе у себе једног лика

и да ли онда, лик из песме, убија свог двојника, или то
он чини лику из песме. Шта се ту догађа, ни песник ни
песма нису знали. Читава лудост песме сакрила се у кри-
вом огледалу у којем је у виду свести било чудо варљиве
женске лепоте до које песник није могао да дође јер му
то она није давала. Ту њену тврдоглаву лудост песник
није видео као смисао умне лепоте памети па је њен лик
отерао из своје свести. А она се поново вратила, а онда му
се смејала и варала га, јер се у кривим огледалима своје
памети нудила

... па скривала
па
хоће и неће

да би ушла и заувек остала у својој лудости коју није
могла ни сама да схвати.

А у песниковој свести остала је само бела хартија.

ЖРТВА

док чекамо излазак из песме
као да нам је долазила
песмина
свест о себи

од тада тихујемо молитвом
која није наша
а ни своја

Да ли песма долази по своју истину из савести само своје свести у *себи*, из оне која се спустила само за њу са неба, или из оне која је подигнута из земље *ио себи*, или оне из далеког времена и далеких крајева онаква каква је била *за себе*. Да ли зато песма тихује у шапату молитве какву никада није изговорила, али се ипак не моли, јер то није била молитва, она која је имала *све* своје.

И да ли је та молитва била и за песникову свест, или је то била само жива своја свест за коју се не зна када је долазила од неких крајева који су остали у далеком времену а ипак су били генетиком своје воље у чуду песминог живота.

ДУБОКО, ДАЛЕКО, ТЕШКО

шта бива
када песников субјект
у субјекту песме
тражи
оно најдубље
у његовој тајни

и оно далеко
на крају његове свести

и оно тешко
које не излази
ни после смрти

Песмин субјект сакрио се тако далеко иза памети свести и тамо дубоко у лажним смисловима неба где тешко сања сан живота у стрепњи страха од погребног сна.

А на неком далеком скривеном крају у дубоком понору песникове свести, у ономе што је тешко да се подигне из ње, његов субјект сања свој сан живота. И када су се та два сна нашли јавио се само сан илузије лажи која бежи из своје свести у туђу у којој постаје жива.

И све се то догађало на вратима сна песме. Ако њен праг не искораче ова два субјекта, и не уђу у душу лажљиве тајне, песма ће остати непробуђена, а њен ће сан отићи у време и никада га песма више неће сањати. А, субјект песника и субјект песме биће сахрањени у сну који се вратио на небо.

МОЛИТВА

песма шапуће молитву
испод кандила и иконе
окачене на зиду неба
у некој дубини свемира
своје свести

и тек тада
из изгубљене молитве у себи
тешка песма-молитва
из дубоке
далеке
муке песника

а то је исто
као када се усамљеник
моли
само себи

за себе

И песма када улази у себе шапуће молитву испред
упаљеног кандила у својој свести изнад којег је икона неба.
И нико никада није чуо ту њену молитву. Она је остала
у тајни која се изгубила у њеној души када је клечала на
коленима и молила себе.

А песник је у слутњу своје свести, која је са громовима
грмела и са муњама севала, из велике дубине неба када
се спуштао небески силни јако болни уздах, који је као
олујна киша разносио растурене смислове, уносио тесне
речи да узму у себе све оно што се губило и одлазило. И у
том послу, у муци среће, јавља се немоћ и моћ песме док
се њен дух састаје са духом у свести песника. Тада песник
говори своју молитву у свести која се не чује и коју не
чује ни он. А он ипак моли да се то не зна под упаљеним
кандилом свог живота испод манастирске иконе коју је
још у детињству први пут молио и пољубио, а која је увек
остала у његовом сну.

И тада се из сна у сну његове свести појавила сан-песма
која је крила далеке крајеве у којима никада није био и да-
леке дубине свести за које никада није знао. И у мисаоном
чуду у његовој свести јавила се жеља да дохвати тајну која
је уплашено бежала од њега. На коленима са временом у
свести, окренула се и свест неба да би видела све што је
сакривено у њему. И тада се изгубила и песма-молитва
дошла из големе тешке дубине.

А две молитве које као да моле себе, заћутале су и
изгубиле се у песми.

ПРЕКИНУТА ЖИТИЈА

да ли ликови песме и песници
прелазе
једни у друге

да можда то нису прекинута житија
која траже себе у другима

са или без бакље сна

неки од њих
пред зору
залутају у животе

у празнину
која је само сан

Да ли песник у лику песме тражи себе, а тамо несрећни њен лик бежи од њега и не да му да уђе у његов сан. Песма је љута и плаши се песника да он не дође у њен живот-сан па да тамо остави себе у свом субјекту пуном и препуном варљиве лажи његовог изгубљеног живота који у маглуштину у својој свести осећа слутњу да може да бежи из себе у сан песме, у њен дух-лик у којем би сакрио своју истину, преварио песму да би ушао у њену алузију слутње.

А субјект песме је болно улазио у своју тугу и из ње није могао да оде, оставио је наду и тамо љуто чекао субјекта песника. И догодило се да су се два субјекта састали, а на њиховој расеклини остала је голема лепота туге песме која је плакала. А у њој је био плач сна који се полако гасио да би се у праскзорју још непробуђеног плавог јутра два субјекта изгубила из песника и песме. И тада се јавила чудесна тајна. Из ње су залутили животи и песника и песме отишли

у празнину
која је само сан,

а иза песме дошао је прималац који је истину њене лажи
стрпао у своју

празнину
која је само сан.

БЕКСТВО

бежање
из себе
није увек исто
што и спасење

Песма, када осети долазак тражи свој излазак из себе. А када се то догоди пуна је и препуна туге, јер је субјект песника лагао њену истину. Бежање од њега је и њен одлазак од себе, јер у трену буђења више није била у плавичасто-зеленој роси траве прераног праскозорја са сан-песмом. У њеном спасењу смејала се нада неба.

ДОК СЕ СТИХ НЕ ПРОНАЂЕ

док се песма-шкољка
не отвори

како да се сачува њен бисер

стих
да се пронађе

у песми
у нама

Тамо дубоко у свом мору свести ћути потопљена песма. Успавана у свом сну сања себе као сан-песму која је далеко високо на небу. У јаркој светлости осећа свој смех радости. У лутању сна види све своје видоказе свести који долазе из себе. И тек онда осећа своју судбину и жели да побегне из ње. И ту се догодило оно големо лепо чудо, да је пробудила на небу у привиђењу и своју сан-песму.

Да ли се све то тако десило то нико није дознао, ни песма која је изашла потопљена у мору своје свести, ни песник који је у мору своје свести желео да је извади, ни прималац који је у мору своје свести осећао потопљену песму за коју није знао да ли је жива.

ОСТАТИ У СНУ

Господ неке песме никада неће чути

само он препознаје сопот молитве

а богобојажљиви
и богојављиви
псалмописци
певају
само у сну свог живота

изгубљени
у свести о себи

Ако је песма молитва и ако њу никада неће такву чути
господ неба, који само слуша чисте дух-молитве, песма
ће остати само у жељи богобојажљивог и богојављивог
псалмописца. Из њега неће отићи у своју живу истину,
јер ће остати у сну у којем псалмописац песме-молитве
не може да изађе из свог сна живота. У свести за себе није
могао да нађе залутаог себе

у свести о себи

и

само у сну свог живота

остала је само песма која нема себе.

РАСТАЈАЊА

песника
при крају сна
заточеног у мисаоној елипси
буди заборављена песма

и тада се све
од свега одваја

и од себе

док је реч
напустила саму себе

и док песма
није била само своја сама

губитак текстуре
круга сна

остаје у осами
искривљене елипсе сна

и никад се не буди

Заборављена некада затурена песма у неком тамо негде кутку свести песника, будила се из свог дугог сна. Дошло је време када се одвајала од себе али поново није могла у речи јер су за њу биле мале и немоћно паметне да је схвате. И поново је остајала само у осећању слутње свог живота дубоко залуталог у себе. У слутњи стрепње десило се опет њено ћутање. И онда када је из ње одлазила и слутња живота, све се у њој умирило у идеалној кривој елипси смрти која се померила иза хоризонта њеног живота. И више је тада и није било, отишла је тамо далеко у неки кутак свести песника одакле се више никада није јавила из тишине свог пробуђеног сна.

ПРОРОКОВАЊЕ

преломљени стихови
јављали су се
само као слутња
која је остала
да пророкује

и никакав смисао
није прихватила

Када се из свести песника појављују преломљени стихови то је слутња песме да је прорекнута и проклета. И у таквом ломљењу бежи дух из своје мисаоне куће и оставља је пуну и јадну у куку њеног живота. Преломљени и изломљени стихови нису могли да уђу у љуту и прељуту песму која је кукала да не може да уђе у свој сан живота.

САН СНА

у глас песме
улази
њен сан

који је
пречуо сам себе
и побегао
у своје тајне

и тек након тога
заноћио
у мирном сну песме
који
сања свој сан

Глас песме увек бежи из речи које не могу да га узму јер има јаки слух и неба и земље. Са висине неба и дубине земље улази у слух песме. Ту се смирио и заноћио да би мирно-премирно сањао свој сан у уснулој песми која је у њему сањала свој сан. Песник у својој мучнини сањао је тај њен сан у свом сну. И када се догодило да се песмин сан пробудио у песниковом сну, песма је изашла из речи у свести песника али то више нису биле речи које су се јавиле у слуху и неба и земље.

ДОК ПЕСМА У СНУ

ни песма у сну
не зна
шта се све догађа у њој

побуњени стихови
улазе у времена
која
прошла

у оно
што је морало да изађе
из њих

Песма може да се и сама пробуди из свог сна који увек остаје у непробуђеној тајни која не отвара себе јер не може и неће. Узнемирени бесни стихови без ње, у својој сиротињи несрећни и тужни, одлазе у оно што више није мисаона мучнина благе лепоте песме. У њима је само остала у празном пустом времену жеља да се поново врате у сан који нису одсањали.

ПОТРАГА ПЕСМЕ

у сукобу
дуготрајних
одјека

који се траже у даљини

разлеже се крик из песме
кроз тишину
која је дуго ћутала

у нама

Тамо далеко од козна** где чује се само ехо одјека духа слутње и чини се да је загрмео у заћуталој тишини која се није пробудила. А када се то догодило у пуно-препуној празној-празнини тишине појавила се и свест слутње. И никада се није дознало да ли је то била само свест песме која је улазила у свој живот или само свест песника који је сумњао да је био жив у свом сну. Из големе даљине долазила је у свом еху растурена памет смислова. И да ли је то био само ехо крика у тишини свести песника, или да ли је то песма у крику свог духа улазила у смислове памети, у срећу која је вриштала што постаје жива и у несрећу што постаје туђа.

А песник је у своју мучнину уносио дух из даха песме у речи које су вриштале у крику који је болно пробудио уснулу тишину.

** Знак ко зна замењен је знаком *козна* јер он има значење големе сумње да то нико не зна, а не упита ко зна.

МАИНА ЋУТАЊА

шта се десило
са вриском маине
у мом сну

можда је то био
само крик
у којем сам ћутао

док је он бежао
од себе
у свест тишине

живот и крик
почели су
да се јуре

да ли је неко бежао

У души песника вриснула је маина. И то је била слутња да се из тишине будила успавана песма када се у њој у стрепњи радости и у болу рађања, појавио дах њеног духа. Бежао је из мртве тишине у којој је био успавани живот. А у њему је остао песник и не зна се још да ли је тражио у свести свог субјекта или је он у својој свести тражио њега. И још се не зна ко је кога тражио и да ли је неко бежао.

А песма је остала у свести лажљивог песника који је преварио себе. А њен субјект је сањао крик маине у којем су остали њени смислови који нису излазили па се и њен крик у еху изгубио у даљини.

УЛАЗАК У ТИШИНУ

шта је било са криком маине
којег сам осећао
у себи

да ли је то
био он сам
док је тражио
да оде из себе
у молитвено тиховање

тамо далеко

то нико није знао

улазио је у тишину
да заћути
и побегне
у себе

Маина је постала и свој неми лик. Њена тишина најдубље се чула када је тамо далеко и дубоко у њој тешко вриштала њена свест. То је чинио њен лик-крик изгубљен тамо негде и она га је криком дозивала. А он је лутао по маини коју је преламао и ломио његов неми крик бола. А када се јавио из крика душе отишао је у тиху молитву која би тиховала његов крик, али он никада није заћутао. А субјект песме гледао је како из њега бежи живот и како у немом крику чује себе да зове свој крик. А онда, су се у њему састали ехо крика из велике даљине и његов крик који је големо вриштао громку тишину.

ЧУВАТИ СЕБЕ

тешко је
одвојити се од себе
и побећи
у свест маине

нико не зна
да ли је песник
успео
да напусти песму

где је у топлини стиха
од кога се плашио
чувао себе

У исповести песме пуцајући немир њеног песничког субјекта пуни и препуњује њену свест. Песник који улази у његов живот, који је био песма, узима од њега илузију сна а он без ње бежи у далеке дубине маине. Сиромашна песма остајала је сама али више није у својим даљинама и дубинама могла да изнесе своје тешко из мисаоне мучнине памети.

У песми је остао песник у стиховима који га нису волели. Песма се стидела и терала га али се он сакрио у стиху из којег је отерао песничког субјекта. Страх тог стиха прљао је чистину песме, а песник то није видео и није чуо и није слушао песму која је вриштала на њега.

ЗВЕКИР

залуд
гвоздени звекет звекира на врата

песма се није отворила

не знам
да ли сам
ушао у песму

или сам немоћан
остао
испред њене дрвене капије

док је песма
све више
одлазила од мене

Ко то гвозденим звекиром удара на дрвену капију песме. Да ли то чини песник у чијој се свести затворила слутња илузије љуте песме, или то чини његов субјект који само интуитивно осећа алузију њеног затвореног живота. И као да нико није могао да дозна њену истину, јер то она није хтела. Песник је слутио, и у немиру свести осећао њен долазак, и онда је гвозденим звекетом звекира тресао на вратима душу песме. И тада је њен дух побегао из песниковог субјекта и све се распадало ломљиво. Јадна је песма одлазила у даљину која није имала краја и тамо растурена нестајала. И као да је умрла, али је њен прималац-испитивач осећао да слутња те љуте песме из њеног ината никада није умрла.

ЈЕДИНО ТАМО

ако је иза мене
остала песма
која је желела
да и она буде песник

ја сам
одлазио у тамо њено далеко
у све дубљу тишину
и празнину

да будем сам
у себи

једино сам тамо
могао
да осећам себе

Песник може у песми да осети рађање своје свести. То је она љута интуитивна лаж која га у моћној илузији осваја и вара. Али, у тој игри лажљива песма у истини рађања своје свести у болној алузивној интуицији, постаје сама свој песник. Али, и то је била лаж јер је из своје урођене интуиције отишла у лажљиву песникову инвенцију.

А све се то догодило у свести примаоца-испитивача кога је лагала слутња да је и он песник поред песника и песме која је хтела да и она буде свој песник. А сви су они улазили у само илузивну истину која је била лаж.

ИЗЛАЗАК ИЗ СЕБЕ

песма може
да оде из себе

и у сан
и у несан

иако је песник
моли и преклиње
да то не чини

и да се врати

да
не излази
више из себе

Песник је у свести осећао слутњу песме када је залутала тражила себе. А она уплашена бежи да је песник не узме и унесе у своје лажне речи. Из мучнине његове светлујуће упаљене свести одлазила је у мрак даљине, у дубоку празнину где нема краја простору и отеченом времену. Осећало се само тешко из њене молитве које је одлазило у бескрај бестрага одакле је и дошла.

И више се није чула, јер је заборавила себе.

У песнику је заћутала његова молитва. А у дубокој висини неба звонила су звона насмејане песме која то више и није била.

ПРОНАЛАЖЕЊА

када песник
мора
да напусти песму
и себе

како би се негде тамо далеко
коначно пронашао

он моли самога себе

против кога су
предачки молебани

да стихови
пронађу
своје заборављене молитве
из времена
закључаних тишина

Оно време далеко дубоко и тешко дозвољало је песника да у њега дође да би у давно дубоким и тешким мртвим временима тражио себе у ономе што су му његови мртви оставили, да би узео све оно што му је накресана судбина нудила.

Али, предачки молебани као песме из давних времена живота, са заборављеним слутњама остављених у временима остарелих и престарелих давних тишина, јављали су се немирно у свести песника који је морао да се у полулудилу његових предака јави, да би они могли да из својих давно прашњавих тишина најаве и своје животе још из мртвих живота.

И нико не зна шта се онда догађало из тих далеких времена у дубини простора у голомој тежини у души песника.

НАПОМЕНЕ

¹ У распореду испитивања књижевно-уметничког дела истраживачки став постаје методолошко-теоријски циљ, а испред њега, и пре свих чинова за остваривање логоса праксиса, књижевно уметничко дело прихвата се из материјалног уметничког артефакта, из текста у њему, из језика, *интитуитивно-инвенитивним наслућујућим џосџуиком*.

У процесу прихватања текста врше се зачетна посматрања. Тај процес није испитивачки методолошки узначен, нема објективистичка усмерења, јер се само састоји од настале кореспонденције предмета споља и свести испитивача. Испред те кореспонденције и у тој кореспонденцији, графички знак из обележеног-означеног језичког слоја, из субјективних ауторових језичких обликовања, прелази у обликовања представљене стварности, То прелажење из облика језика у обликовану литерарну представљену стварност, догађа се у процесу *интитуитивно-инвенитивној наслућујућеј џосџуика*. У процесу текстовног читања, ишчитавања књижевног уметничког дела, читања после читања пројекцију речи у предметности представљене стварности омогућава структурна енергија текста узначена од писца. У том процесу конструише се предметност књижевног дела у деконструкцији претходног њеног језичког система. То конституисање дешава се из становишта која готова у свести очекују књижевно дело, али, иако су та становишта обликован, процес није миран, литерарно дело није статично, оно са својом енергијом у свести врши наслућивања у избору тих обликованих становишта, тако да се посматра само из становишта које та предметност прихвата-дозвољава. Такав избор у процесу прихватања одређује врсту посматрања, јер становиште није интенционално одређено и није узето споља.

Без теоријског циља и без интенционалног теоријског праксиса, посматрање заузима само онај простор и оно време у којима настаје неки привид, и вид интерпретације и вредновања литерарног појединачног дела.

Овакво стање настаје испред одређивања методолошко-теоријског циља за предмет испитивања и испред испитивања књижевне традиције у којој су вршене интерпретације и вредновања књижевно-уметничког дела. Поштовање овог одређеног времена за настанак *иниуишивно-инвенишивно* *наслућујуће* *иосиуику*, условљено је самим системом испитивања. Остварена литерарна предметност појединачног литерарног дела, у овом испитивачком међупростору и међувремену, између текста и објективистичког испитивања, постаје испитивачка пролегомена примаоца-испитивача. Та конституисана предметност је још увек чиста, највише својина субјекта, још није постала интерсубјективна. Она није створена у неком систему, али она постаје зачетак испитивачког система. У систему испитивања појединачног дела постаје зачетница за формирање методолошко-теоријског циља.

Конституисањем литерарних обликовања књижевног уметничког дела, која ће настати у *иниуишивно-инвенишивном* *наслућујућем* *иосиуику*, оствариће се функционално формирање методолошко-теоријског циља. У овом процесу он ће се објективизовати у простору *између* у којем ће се дешавати највећа кретања смислова свести примаоца-испитивача и смислова текста, у којем ће се ти смислови сударати, спајати, нестајати и литерарно објективизовати.

Оваква превелика функција процеса прихватања књижевно-уметничког дела сакривена у традицији испитивања, као да је укинута објективистичким испитивачким приступима.

У овом испитивању, да би се виделе предметности књижевног дела, настале у *иниуишивно-инвенишивном*

наслућујућем *иосиуику*, биће извршена њихова објективизација како би могле да се прате и њихове функције у читавом систему испитивачког поступка.

² За Романа Ингардена “Метафизички квалитети нису предметна својства у обичном смислу, али опћенито нису ни значајке овог или оног психичког стања, него се обично обављају у комплексним и често међусобно веома различитим ситуацијама, догађајима као једна специфична атмосфера која над људима и стварима што се у тим ситуацијама налазе лебди, а ипак све прожима својим свијетлом обасјава. У нашем обичном животу, оријентисаном ка практичним, малим циљевима и усмјереном ка њиховој реализацији, врло ријетко се јављају ситуације у којим се ови квалитети објављују. (...) објављују с времена на вријеме, то је оно што животу придаје вриједност да се доживи и за чијим конкретним објављивањем у нама живи и гони нас, па хтијели ми то или не, једна потајна чежња иза свију наших радњи и чина. Њихово објављивање твори врхунац и крајњу дубину постојања.”^{7/78-79}

У низу литерарних квалитета појединачног књижевног дела, трагично, комично и гротескно представљају њихов ентитет. Те литерарне квалитете Р. Ингарден назива метафизичким квалитетима и они су за њега једноставни и изведени.⁸ И Р. Велек и О. Ворен прихватају ову појмовну теоријску одредницу.^{9/78} Н. Хартман такве литерарне квалитете назива модификацијама лепог.¹⁰ З. Константиновић, у избору између метафизичких квалитета, њихових модификованих и објективних естетичких појмова или њихових генеза, опредељује се за Ингарденову одредницу метафизички квалитети.^{11/261}

Да би успоставио свој однос према метафизичким квалитетима, у којем би могао да објави и своје вредновање,

И. Фохт прецизно интерпретира, у књизи *Увод у естетичку*,⁷ кључни Ингарденов став о функцијама које у књижевно-уметничком делу остварују метафизички квалитети: ...та физичка атмосфера што се у животу јавља ријетко у великој умјетности прекриљује нас увијек, и то у концентрираном и пречишћеном виду. Ту се она јављају још и са дистанцом, која нам не повлачећи нас у реално збивање, омогућује да је мирно контемплирамо. Ингарден чак сматра да је то највећа функција коју у књижевности приказане ситуације могу вршити, то да доведу до зора одређене метафизичке квалитете и да нам их објаве. Како је додир с њима врхунац у животу, он представља и врхунац саме књижевности.^{7/79}

У односу са овим Ингарденовим ставом, да се у додиру са метафизичким квалитетима остварује врхунац саме књижевности (вероватно естетички), И. Фохт представља и свој став према том начелу: "...оно што је уистину умјетничко не поклапа се са метафизичким. Присуство метафизичког је неопходно, али уметнички моменат није у самом јављању метафизичког, него у начину на који се то метафизичко кроз физичко јавља. У овом начину дата је естетска страна уметности.^{6/79}

За И. Фохта је објективизовање метафизичког књижевног дела ("...умјетнички момент није у самом јављању метафизичког, него у начину на који се то метафизичко кроз физичко јавља"^{7/79}). А да би то открио прималац-испитивач мора да интенционално усмери своју свест на тај књижевни начин којим се метафизичко (метафизички квалитети) објективизовано ствара и показује.

Али, метафизички квалитети не могу да буду изједначени са осталим литерарним квалитетима књижевно-уметничког дела. Њихова објективизација и интерпретација (можда и научна?) показује да они оснивају посебан слој у књижевном делу. У овом метаиспитивачком процесу метафизички

квалитети означени су као *духовни слој са одликама литерарне еџистенцијности и трансценденције*.

Песнички субјект (литерарни субјект), лажни писац из предметне, а стварни песник из представљене стварности, а, ипак, само илузија писца са привидно поистовећеним његовим функцијама, мора да има представљену свест која графичким знаком говори књижевно дело. Интендирани ентитет саставља-испуњава представљену свест литерарног субјекта. У имлицираном свету књижевног дела разнородним квалитетима са поливалентним али и полифонијским функцијама, сакривена је у глави песничког (литерарног) субјекта схематизована недовршена свест писца. Да ли је то и свест света дела (јер он мора да има свој структурни систем), или је то само свест песничког субјекта (јер он мора да има своју свест да би говорио-створио књижевно дело), или је то само свест писца (јер он у њој остварује и свет представљеног света и литерарног субјекта?).

Ако би литерарни субјект био само илузија писца, а не и направљени субјект који мора да има и своју представљену свест, ако би представљени свет литерарног дела био без свог појединачног структурног система, који би представљао смисаони склоп литерарног света, ако би то била само свест писца која не би интенционално (а таквим чином би одвајала себе од литерарног дела) стварала лирског субјекта, (стварала његову представљену свест и тој свести дала могућност условљености, да у времену дела развија ток мисли своје свести, да тако оствари њену привидну али представљену уметничку истиниту стварност), ако пишчева свест не би интенционално створила свест представљене стварности појединачног дела, која би својим структуралним тоталитетом, структуралном трансформацијом и самоуређивањем остварила своју слободу и од усмерења-ограничења писца, онда не би

могла да постоји представљена стварност и као слободни самостални ентитет.

Из односа субјекта, који ствара књижевно дело (аутора дела) и створеног литерарног субјекта у делу (аутора из дела), у прихватању књижевног дела појављује се привид да је то јединствен субјект дела, да између њих не постоји дистанца, да су они у истоветном свету, да не постоји размак између предметног света аутора и представљеног света литерарног субјекта из песме. Из овог разлога у прихватању књижевног дела остварује се и не остварује привид дистанце између песничког субјекта (аутора из дела) и примаоца-субјекта, и привид дистанце представљеног света у делу и света примаоца песме. Илузија привида у овом односу није моћна али она и постоји (мора да постоји јер се онда не би могло да прихвати литерарно дело). Створени представљени свет са својим литерарним обликовањима одвојен је својим материјалним уметничким артефактом и језичким материјалом у којем је обликован, од света примаоца који постоји у времену које мора да се догађа, који мора да се остварује у пролажењу времена и мењању простора. Ове дистанце у овим односима омогућавају да се иза процеса сазнавања, откривања значења, обави и процес у којем се догађа састајање остављене свести у језичком материјалу и света створеног у материјалу свести примаоца-испитивача.

У књижевном уметничком делу свест писца остварује и свој духовни свет преко створених литерарних обликовања. Он се појављује у слоју литерарне реалије, али се објављује тек иза њега, када је саграђено и објашњено значење, када ступа у комуникацију са свешћу примаоца (ако се то догоди) и примаоца-испитивача књижевног дела (то мора да се догоди). Та комуникација није остварена у простору између субјекта и објекта, примаоца и књижевног дела, у којем је

медијатор језик (језички материјал), то није остварено ни преко логоса праксиса насталог интерреакцијом субјекта и објекта, то је чисто састајање две свести примаоца и аутора, али у процесу који се одиграва у свести примаоца. У том сусрету прихвата се свест света аутора онакав какав је остао у књижевном делу (он се свешћу примаоца интенционално извлачи из дела). У таквом процесу, у откривању *духовној слоја* литерарног дела, откривају се и остварују они ингарденовски врхунски квалитети књижевног дела. У том процесу врши се вредновање књижевног дела (оно постаје велико или мало или губи квалитете уметничког дела).

Метафизички квалитети из овој духовној слоја, који дозвољавају литерарну експликацију, представљају само откривање значења у којем духовни слој најављује своје постојање. Он има аспектска померања, има и свој структурни тоталитет, изгледа да има своју структурну трансформацију и самоуређивање. Он је сакривени крај дела који се открива и који остаје неоткривен.

У процесу објективизације постојања литерарних обликовања, који се обавља конкретизацијом примаоца и примаоца-испитивача, настаје функција свести литерарног субјекта. Његова интенционална функционалност, састављањем-конституисањем *духовној слоја са одликама литерарне еџистенцијности и трансценденције*, добија представљену мисаону динамизацију свести. Тај представљени привидни и стварни мисаони процес свести литерарног субјекта остварује се у чину састајања-спајања-конституисања две структуре: текстовне узначене структуре обликовања песничког субјекта у којој је постојање нужне хетерономије, (предметног завршеног, туђе свести затворене у графичком знаку) и конкретизације примаоца и примаоца-испитивача којом се објективизацији литерарног субјекта додаје мисаона

динамика света примаоца-субјекта. Овим спајањем литерарни субјект добија своју свест, а што је више аспекатских видова примаоца, то је свест мисаоно динамичнија.

Представљена стварност је системска схематизована творевина. Литерарна обликовања у њој су схематизовано системски састављена. Зато што је читава представљена стварност појединачног литерарног дела са хетерономијским значењима узначења аутора која изгледају статична, довршена, предметна, непроменљива, изазивају да и представљена свест литерарног субјекта изгледа довршена. У књижевним делима та представљена свест не достиже хабитус реалности транспарентним начином, па за откривање-састављање -конституисање литерарног обликовања (а оно нема у делу дескрипцију свога облика, већ само мисаони процес у којем се остварује његова представљена свест), потребно је и његово прихватање у другој свести која је хетерономијске природе. У остваривању састављања-спајања те две свести остварује се и свест песничког субјекта. У таквој илузији, створеној од представљене стварности литерарног дела и илузије из реалног стварног предметног света, настаје *духовни слој са одликама литерарне еџисџенџносџи џрансџенџенџије*, слој света литерарног дела и трансцендентални свет и свест литерарног субјекта.

³ Логика литерарног антилогалитета сигнално се појављује-остварује у многим позицијама и димензијама литерарно објективизованог система књижевног уметничког дела:

Да ли можемо да наслутимо у догађајима приликом прихватања књижевног уметничког дела унутрашњу деструктуризацију-деконструкцију језичког и семиолошког система. Да ли представљене предметности, настале у процесу прихватања књижевног дела, добијају веће вредности

(и над вредности) од језичких израза, од таквих знакова. Да ли настале представљене предметности, начињене од илузија и визија стварног света, у процесу прихватања дела конституишу *као објекџивизација џоџ свџџа*. Да ли би оно остало, у процесу прихватања у језику, да ли би се могла остварити илузија и визија стварног света? Да ли се у овом процесу догађа чудно и чудесно настајање представљеног света као модела стварног света? Да ли се тај модел, потпуно схематске структуре, у прихватању дела нашом конкретизацијом, а ми смо у стварном свету, остварује *као* стварност света. Да ли се у том процесу догађа велика варка и голема превара. Да ли се аутоматизованим процесом конкретизује, у којем се састају две свести: хетерономијска свест аутора, постављена-остављена у књижевном делу, и жива свест примаоца, догађа процес постојања.

Шта је, онда, литерарна чињеница у процесу примања књижевног уметничког дела када престаје (ако престаје?) да буде означена језичким изразима, када постаје (ако постаје?) да буде представљена у знаковима, када је изашла (ако је изашла) из тог система? Ако се ово догодило, како се онда језичким семиолошким системом може објективистички испитивати настао представљени свет сачињен од чињеница које више нису материја језика. А шта би онда била та материја? Да ли је она *аналоџ* предметног света, стварног света. Да ли су визија и илузија представљене стварности само аналози предметне стварности, стварног света.

Кореспондентна енергија илузивног смисла, у великој илузивној варци, остварује литерарни реалитет представљеног света. Али, тек у кореспондији, који представља свет аутора, и контекста, који је свет примаоца, схематска обликовања остварују смислове литерарног реалитета.

Да ли се, онда, процес настајања дела поново догађа, али у обрнутом смеру, у процесу прихватања дела. Да ли предметни свет (стварни свет), претворен у представљени свет излази из материјала језика и постаје поново аналог предметном свету. Да ли се у прихватању дела догађа тај процес, у којем графички знак из обележеног означеног слоја, из субјективних ауторових обликовања, прелази у обликовања представљене стварности.

Овај низ испитивачке сумње састављен је само од апроксимативног тумачења преласка предметне стварности (стварног света) у представљену стварност и од преласка представљене стварности, означене језичким изразима, представљене таквим знаковима у семиолошком систему, у представљене предметности свести које постају директни, а не преко индиректне, посредне медијске функције-употребе језика, аналози предметне стварности, да би се тек иза објективистичког испитивања поново нашли означени језичким изразима и поново били представљени знаковима семиолошког система.

*

Објективистички приступи књижевном уметничком делу (кључном, комплементарном или тотално интегралном методом) усмерени су на испитивање чињеница које су организоване-конституисане као парадигме у чијим је основама логос. Да ли чињенице из представљене стварности треба испитивати само као објекте литерарног света, као естетичке вредности (уметничке истине), или чињенице из парадигматских позиција литерарних светова, са сакривеним логосом у њима, треба везивати или чак идентификовати са чињеницама предметне стварности (стварног света). И да ли логос стваране литерарне парадигме одговара логосу догођене стварности света. Да ли чињеница из представљеног света губи и уметничку

истину ако се поистовети са истином предметног света. Да ли је то поистовећење и негација представљеног литерарног света. Да ли у таквом поистовећењу чињеница губи својства чињенице.

*

Песнички (лирски) субјект, наратор, литерарни субјект, постаје у појединачном књижевном уметничком делу његова мисаона схематски објективизујућа сублимација. Да ли, онда, у таквом литерарном субјекту интенционално начињеном али и самоодређеном, сагласном и *анџијогном*. писцу, треба тражити и налазити писца који га је створио. Да ли је то лажни или стварни писац? Да ли је то само представљени писац или је то писац који је постојао и који је себе сачувао у графичком знаку (да ли је таква намера била у стваралачком чину?), да ли је то истина или неистина да од конструисане-конституисане-структуриране истине (ако је то истина?), настаје књижевно уметничко дело. Да ли је, онда, и начињени литерарни субјект својина писца, сам писац, његов свет или је то само творевина ума у његовом егзистенцијалном чину књижевног илузивног стварања литерарне егзистентности књижевног уметничког дела.

Литерарна створена егзистенција песничког (лирског) субјекта-наратора није и стварна егзистенција писца. Мисаона сензација настала у свести није у позиционалним функцијама егзистенцијалног постојања писца у свету. Настајање књижевног уметничког дела из ње функционално је опредељење писца само за стварање егзистентности литерарног субјекта у само стварајућем литерарном свету. Хронотоп таквог постојања писца само је у функцији стваралачког поступка настајања-стварања књижевног дела. Простор је без стварне функције трајања. Свест (ако прецизно може да се говори о усмерењима њених мисаоних функција) остварена у хронотопу *иза*, остварује хронотоп *испред*. Из

хронотопа који је стварно постојао остварује се литерарни простор и време које стварно не постоје. И да ли онда у илузији таквог хронотопа можемо тражити стварног прошлог писца или само његов *материјал свести* остварен као илузија али и визија живота и света. Да ли тако остварена илузија, света у литерарном уметничком делу може да буде прихваћена као егзистенцијално, супстанцијално стварно стање пишчеве протекле завршене стварности.

Да ли чињенице узете из представљене стварности достижу веродостојност која омогућава откривање испитивачке истине, која је постојала у предметној стварности (стварном свету), а од које је и у којој је настала представљена старност. Да ли можемо да од литерарног субјекта из представљене стварности конституишемо-формирамо завршеног отишлог његовог аутора.

Ако је песнички (лирски) субјект или приповедни наратор или литерарни субјект начињен у појединачном књижевном делу, ако он има своју хетерономијску представљену свест, ако он мисли књижевно дело, које има и свој мисаони систем, ако се у састајању представљене свести литерарног субјекта и живе свести примаоца може да догоди дело, да добије илузију стварног света, онда у прихватању у интуитивно-инвентивном наслућујућем поступку и у истраживању, остваривањем литерарних слојева реалитета и трансценденције, литерарног субјекта треба прихватити само као лажног писца, као илузију писца, као његову мисаону литерарно објективизовану визију.

Писац се одваја од написаног књижевног уметничког дела и одлази у друго дело које настаје и у којем поново ствара другог литерарног субјекта. Да ли је онда и тај други литерарни субјект писац или су они само литерарна апстракција, начињена структурирана уметничка истина са илузијом и визијом стварног света. Ако у тој стваралачкој

илузији, литерарној апстракцији, тражимо поново писца, или га преко ње поново стварамо, онда наше испитивање добија апроксимативна и веома несигурна усмерења.

⁴ Структурални систем књижевно-уметничког дела састављају два комплементарно конструктивна слоја: *слој литерарне реалије и духовни слој са одликама литерарне егзистенцијалности и трансценденције*. Узначено их конституише аутор у самом стваралачком поступку, методолошки их конституише прималац-испитивач у прихватању и испитивању књижевног дела, а они се и самоуређивањем, карактером текстуре и структуре, конституишу и у процесу стварања и у процесу прихватања књижевног дела.

Обликовања слоја литерарне реалије остварена су од материјала у језичком систему. Њихов литерарни реалитет настао је у поступку промена-прелажења из система предметне (стварног догођеног света) у систем представљене стварности (илузивно литерарног света). Тај нови реалитет није понављање предметне у представљену стварност, јер је она модулирана из одређених позиција вида свести аутора. Зато, литерарна обликовања имају само онакав реалитет какав може да се оствари у структурној схематској творевини литерарног текста. У њој она добијају значења која могу да остваре литерарну илузију.

Између реалитета предметне и представљене стварности ствара се кореспондентна енергија илузионог смисла која делује на примаоца и примаоца-испитивача да представљену стварност примају као реалитет предметне стварности. *У тој великој илузивној варци остварује се реалитет прегстављеног света*. У литерарној синхронији и дијахронији и простор и време таквог света добијају основна значења из предметног света, која увећавају илузиону реалију представљеног света.

Од илузионог реалитета састављен је слој литерарне реалије. Његова обликовања нису довршена. Њихова схематска структура, настала из аспекатског вида, означено је одређена у тексту књижевног дела. Али, овај слој конституише и структура која настаје конкретизацијом значења текста. Та само наслућујућа структура, помоћна структура, створена изван текста књижевног дела од примаоца, примаоца-испитивача, допуњује схематску творевину литерарних обликовања. Зато, и слој литерарне реалије није само слој реалије текста, није само у тексту књижевног дела, већ настаје и у неком виду контекста. У кореспонденцији текста, који је представљена свест аутора и контекста, који је свест примаоца, схематска обликовања остварују смислове литерарног реалитета. У овом сусрету текста и контекста, у усмереној означеној кореспонденцији текста према контексту и повратној кореспонденцији контекста према тексту, затвара се структурно слој литерарне реалије. Обликовања у том слоју добијају своје значењске смислове и структурне функције.

Сазнавање овог слоја врши и прималац и прималац-испитивач. Ова сазнавања имају различита полазишта и токове сазнајног поступка. Прималац у процесу сазнавања нема методолошко одређење и зато овај слој не сазнаје као посебну структурну целину, нити као целину коју би он самостално методолошки спојио и издвојио. Његово сазнање настаје само у прихватању књижевно-уметничког дела. У том процесу он сазнаје књижевно дело и у слоју литерарног реалитета и у слоју литерарне трансценденције, али је његово сазнавање више усмерено ка слоју литерарног реалитета, јер је прихватање књижевног дела условљено сазнавањем тог слоја. То није његов интенционални акт, то је природа сазнавања књижевно-уметничког дела. У том процесу актом природне аутоматизације у прихватању

књижевног дела, саставља обликовања која сачињавају слој литерарне реалије. У времену таквог сазнавања догађа се и процес у којем открива или остварује функције смислова тим обликовањима. Тек после тог чина, после спајања слојева литерарног обликовања и литерарне трансценденције, прималац је остварио могуће сазнавање књижевног уметничког дела.

Прималац-испитивач не сазнаје књижевно уметничко дело само у слободи прихватања примаоца. Његово прихватање књижевног дела само почиње у процесу интуитивно-инвентивног наслућујућег поступка, а наставља се конституисањем слоја литерарне реалије. У њему он кореспонденцијом врши издвајање-састављање-конституисање литерарних обликовања. У релативној слободи литерарне испитивачке игре, иста мисаона сензација може да оствари два или три мисаона низа, које прималац из примаоца-испитивача у избору анулира остављајући само један низ, који у објективистичком вредновању потискује друге низове, или све створене језичке низове оставља само испитивачу из примаоца-испитивача, да он одређеним објективним приступом изврши избор једног мисаоног низа.

Издвојени испитивач од примаоца одређеним методолошко-теоријским циљем, саставља-издваја слој литерарне реалије. Литерарна обликовања спаја од језичког материјала и врши повратну кореспонденцију са текстом књижевног дела, у којој конкретизацијом схематска литерарна обликовања, одређена и направљена само од језичког материјала, допуњује својим смисловима. Из тако створених литерарних обликовања, из тако састављеног слоја литерарне реалије, испитивач прелази у слој литерарне трансценденције.

⁵ По, Едгард Алан, *Филозофија композиције*, у књизи: Едгард Алан По *Одбрана дела*, Београд, 1964.

⁶ Долазак до супстанције песме, до језгра уметничке истине и књижевних егзистентних функција, је вид испитивачког откривања литерарно егзистентног постојања књижевног уметничког дела. Структурно откривање или структурно конкретизацијско конституисање, може да се догоди у испитивачком поступку *супстанцијализације и релацијализације*.

Процесом супстанцијализације сегментарно се силази у текст одозго да би се скинуло природно рухо и открила његова литерарно представљена супстанција, а процесом релацијализације обавља се адицијско пењање у текст одоздо да би се саставило чисто литерарно егзистентно објективизовано језгро мисаоне сублимације, оно што је из свести писца остварило текст дела. Да ли се у таквом послу примаоца-испитивача догађала суштина испитивачког поступка? Да ли се, ако се то догађа таквим испитивачким поступком, открива мисаона структура дела и њени посебни смислови? Ако је овакво испитивачко усмерење прихватљиво, онда стваралачку мисаону супстанцију песме треба тражити у представљеној свести литерарног субјекта, јер он ствара и литерарни лик (или то и сам постаје) и читав представљени свет? Да ли је такво испитивачко усмерење откривање стварних стваралачких намера писца? Да ли је остварени литерарни субјект *само* представљена визија и илузија њега самог?

Литерарни субјект остаје у делу и постаје памет дела. Његова се свест структурира-релацијализује живом свешћу примаоца и ослобађа одређења и тада и она постаје жива и мисаоно покретљива. Тада, изгледа, постаје књижевно-уметничко дело, јер се догађа његов представљени свет.

Ако се то тако стварно догађа онда прималац-испитивач, откривајући супстанцију дела можда може да оствари откривање стваралачке жеље писца и остварену (ако је остварена?) уметничку истину дела.

У процесу супстанцијализације треба испитивачки прегледати текст и откривати смислове да би се њиховим функцијама могло да оствари виђење смисаоне супстанције. Смислови текста, интенционално везани онтичком статичком структуром, преко остварене литерарне памети литерарног субјекта, постављене у његовој свести, и преко стваране, у процесу прихватања и испитивања методолошке структуре примаоца-испитивача, изазивају, појављују и показују супстанцију смислова књижевно-уметничког дела. Она не може да буде целовито показана, јер су процесом супстанцијализације откривени само смислови сегмената, делови структуре супстанције. Да би се остварила целовита супстанција дела треба релацијалистичким поступком саставити откривене смислове. Укинути природни став текста омогућио би да се открије-види супстанцијални смисао. Процесом релацијализације не саставља се супстанција хронолошким ставом дела постављеним од аутора. Кореспонденције које састављају дело могу бити постављене, од стране примаоца-испитивача, усмерено, повратно, укрштено. Али, оне не могу да представљају, иако би се тај процес одвијао идеално, коначно откривање постављене статичке супстанције дела. Таква структура књижевно-уметничког дела онемогућава дефинитивност обављања овог поступка од једједног примаоца-испитивача или од више прималаца-испитивача. Укидање природног става песме и откривање смисловне структуре супстанције и њено релацијално састављање, постаје процес који се дешава кроз време. У њему се мења и аутор који жели да врши унутрашњу деструктуризацију-преструктури-

зацију-структуризацију. То се исто догађа и примаоцу-испитивачу, промењеном кроз време, јер и он осећа жељу да промени релацијско састајање супстанцијалних делова текста. То је највећа срећа литерарне егзистентности књижевно-уметничког дела што оно кроз време, преко променљивог примаоца, али и променљивог примаоца-испитивача, *као* да мења и своју статичку структуру, јер књижевно дело настаје у процесу прихватања. Без тог процеса књижевни материјални уметнички артефакт је само материјални артефакт. Проблемима промене значења (ако се то догађа?) и промене значаја (то се догађа) оваквим приступом се само апроксимативно приближавамо.

⁷ Иван Фохт, *Увод у естетичку*, Сарајево, 1968.

⁸ Роман Ингарден, *О сазнавању књижевної уметничкој дела*, Београд, 1971.

⁹ Рене Велек и Остин Ворен, *Теорија књижевности*, Београд, 1985.

¹⁰ Никола Хартман, *Естетика*, Београд, 1968.

¹¹ Зоран Константиновић, *Феноменолошки приступ књижевном делу*, Београд, 1969.

Александар Б. Лаковић
Зоран Павловић
ИСТРАЖИВАЊЕ ФИЛОЗОФИЈЕ ПОЕТИКЕ

Издавач
Књижевно друштво Косова и Метохије

За издавача
Новица Соврлић

Рецензенти
Др Драгомир Костић
Др Слађана Алексић

Технички уредник
Милојко Милићевић

Коректура
Славиша Миловановић

Лектура
Братислав Милановић

Штампа

Тираж
300

ISBN 978-86-84995-64-5

